

RIIGIKOGU

9. istungjärk. **Protokoll nr. 197 (13).** 1923. a.

Sisu: 1. Päewakorra täiendamine. — 2. Teadaandmine komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta. — 3. Karistusmäärused trükkiseaduse, awalikkude ettekannete seaduse ja raamatukaupluste ning awalikkude lugemistubade awamise seaduse rikkumise asjus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 4. Seadus Eesti wabariigi ja Läti wabariigi wahel tehtud sanitäär-konwentsiooni kohta — III lugemisel. Wastu wõetud. — 5. Seadus Eesti demokraatliku wabariigi ja Wene nõukogude wabariigi, Ukraina nõukogude wabariigi ja Walge-Wenemaa nõukogude wabariigi wahel tehtud sanitäär-konwentsiooni kohta — III lugemisel. Wastu wõetud. — 6. Abieluseaduse ja abieluasjade kohtupidamise korra maksmapanemise seaduse muutmise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 7. Inseneeride, arhitektide ja tehnikute kutseõiguste seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 8. Wabadussõjast osawõtnud sõjawäelaste autasu-seadus — II lugemisel. — 9. Petseri linna elektri-jaama jaoks maa wõõrandamise määruse tühistamise seadus — II lugemisel. Wastu wõetud. — 10. Eesti punaseristi seltsi korraldamisseadus — II lugemisel. Wastu wõetud. — 11. Pornograafiliste wäljaannete laialilaotamise ärahoidmise seadus — II lugemisel — Wastu wõetud. — 12. Trükkiseadus — II lugemisel.

Riigikogu koosolek 13. weebruaril 1923. a. kell 10 hom.

Kokku on tulnud 84 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Bergman**, pärast sekretäär **T. Kalbus**.

Walitsuse looshis: Riigiwanem **J. Kukk**, töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, sõjaminister **J. Soots**, siseminister **K. Einbund**, rahaminister **G. Westel**.

Koosolek algab kell 10.30 min.

1. Päewakorra Juhataja K. Wirma täiendamine. ma: Awan Riigikogu koosoleku. Päewakord on Riigikogu liigetele kätte antud. Päewakorra kohta on sõna Riigikogu liikmel Laidoner'il.

J. Laidoner (põl.): Täna hommikuse päewakorda on wõetud riigi 1923 aasta eelarwe, mis eelarwe-komisjoni poolt wastu on wõetud. Eelarwe sai Riigikogu liigetele eile õhtul wõrdlemisi hilja wälja jagatud, sellepärast teen ettepaneku päewakorrast riigi 1923 aasta eelarwe wälja jätta, ning teda täna õhtusesse päewakorda wõtta.

J. Tiks (is.): Panen ette päewakorra esimeseks punktiks wõtta seaduseelnõu põllutööliste tööaja ja palgatingimiste kohta 1923/1924 põllumajandusaasta peale — I lugemisel.

J. Reesen (kom.): Teen ettepaneku päewakorra II punktiks wõtta Riigikogu

liigete Keerdo, Hansen'i, Reesen'i ja Tomp'i ettepanek — seadus põllutööliste tööaja ja palgaolude kohta — ja III päewakorra-punktiks wõtta — seaduseelnõu tasumaksmise kohta Asutawa Kogu poolt 10. oktoobril 1919 a. wastuwõetud maa-seaduse § 1 järele wõõrandatud maade eest. — See seaduseelnõu sai minewal korral Riigikogu liigetele wälja jagatud ja seega on nad saanud selle seaduseelnõuga tutwuneda, mispärast ka wõiks tema arutamisele asuda. Mispärast ta juhatusel poolt päewakorda ei ole wõetud, neid põhjusi ei ole mul teada. Ühtlasi teen ettepaneku neid kahte seaduseelnõu wõtta peale rkl. Piiskar'i poolt ettepanud päewakorra-punkti.

Juhataja K. Wirma: On tehtud 3 ettepanekut päewakorra muutmise kohta. 1) Rkl. Laidoner'i ettepanek riigi 1923 aasta eelarwe päewakorrast wälja jätta. 2) Rkl. Tiks'i ettepanek esimeseks päewakorra-punktiks wõtta seaduseelnõu põllutööliste tööaja ja palgatingimiste kohta 1923/1924 põllumajandusaasta peale. 3) Rkl. Reesen'i ettepanek — wõtta 2. päewakorra-punktiks seadus põllutööliste tööaja ja palgaolude kohta, Riigikogu liigete Keerdo, Hansen'i ja Tomp'i ettepanek, ja 3. päewakorra-punktiks wõtta seaduseelnõu tasumaksmise kohta Asutawa Kogu poolt 10. oktoobril 1919 aastal wastuwõetud maa-seaduse § 1 järele wõõrandatud maade eest. Riigikogu liigete Reesen'i, Tomp'i, Keerdo ja Hansen'i ettepanek.

Sõna on rkl. Strandman'il ettepanekute kohta.

O. Strandman (töer.): Teen ettepaneku neid punktisid päewakorda wiimasteks punktideks wõtta.

Juhataja **K. Wirma**: Siis on veel täiendaw ettepanek tehtud päewakorrapunktide järjekorra kohta. Ettepanekud tuleksid hääletamisele selles järjekorras, nagu nad ette pandud. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on wiimane päewakorrapunkt — riigi 1923 aasta eelarwe — välja jäetud. Kes on rkl. Tiks'i ettepaneku poolt? (Hääletatakse. Lõetakse hääli.) Ettepanek on 25 hääleaga 23 vastu vastu wõetud. Kes on rkl. Reesen'i ettepaneku poolt? (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rkl. Reesen'i ettepanek vastu wõetud.

Järjekorra kohta on ettepanekud tehtud: 1) wõtta need ettepanekud I, II ja III päewakorrapunktiks, 2) rkl. Strandman'i ettepanek neid punkte päewakorra lõppu paigutada, selles järjekorras, nagu nad sisse on antud. Kes on selle poolt, et päewakorda wõetud seadused esimeste punktidenä arutamisele wõtta? (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Kes on rkl. Strandman'i ettepaneku poolt? (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rkl. Strandman'i ettepanek vastu wõetud — seega on päewakorra täiendamiseks wõetud punktid päewakorra lõppu paigutatud.

2. Teadaandmine komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta. Enne, kui päewakorra juurde minna, on sõna sekretääril seaduseelnõude ettekandmiseks, mis on juhatusel poolt antud komisjonidesse.

Abisekretäär **J. Bergman** (loeb): 1) Seaduseelnõu tulumaksuseaduse § 41 tähendus 4 muutmise kohta — antud rahaasjanduse komisjoni;

2) ajutise walitsuse poolt 21. märtsil 1919 a. wastuwõetud seltside, ühisuste ja nende liitude registreerimise korra muutmise ja täiendamise seaduseelnõu — üldisesse komisjoni;

3) seaduseelnõu kaubandus-tööstusministeeriumi riigiwaranduste osakonna likwideerimise kohta — rahaasjanduse komisjoni;

4) seaduseelnõu wastutusele wõtmise kohta kuritarwituste eest jõuwankrite ja õhusõidu ühenduse alal — üldisesse komisjoni;

5) tööliste õnnetujuhtumiste korral kindlustamise seaduste muutmise seaduseelnõu — töökaitse komisjoni.

Juhataja **K. Wirma**: Riigikogu läheb esimese päewakorrapunkti juurde.

3. Karistusmäärused Üldise komisjoni aruandja **J. Jackson**: Wäga lugupeetud Riigikogu liikmed! Wene ajutise walitsuse poolt 27. aprillil 1917 a. said ära muudetud sennised trükiseadused, mis olid wäga puudulikud ja kus trükiwabandus oli täiesti maha surutud. Ühes nende uute seadustega said Wene ajutise walitsuse poolt ära muudetud ka nende seaduste kohta käiwad karistus-seadused. Trükiseadus 27. aprillist 1917 a. ei käi meie põhiseaduse nõuetega kokku ja sellepärast on kawatsetud seda seadust ära muuta ja tema asemele maksma panna uus trükiseadus ja uus seadus raamatukaupluste, ajalehekontorite, ajalehekioskide, laenuraamatukogude ning lugemistubade awamise ja trükitoode käsimüügi kohta. Need seadused on Riigikogus juba 1. lugemisel vastu wõetud ja tulewad täna arutusele II lugemisel. Uue trükiseadusega saaksid ära muudetud ühes Wene ajutise walitsuse poolt wäljaantud trükiseadusega ka selle seaduse kohta käiwad karistusmäärused ja sellepärast wõib uus seadus maksma pandud saada alles siis, kui ühes temaga ka wastawad karistus-seadused saawad maksma pandud. Selleks ongi ettepanud seaduseelnõu wälja töötatud ja üldise komisjoni poolt Riigikogule ette pandud. Üldise komisjoni nimel teen ettepaneku seda seadust I lugemisel vastu wõtta.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega I lugemisel vastu wõetud.

Teine päewakorrapunkt jääb wälja, sest et aruandja kohal ei ole.

4. Seadus Eesti wabariigi ja Läti wabariigi wahel tehtud sanitäär-konwentsiooni kohta — III lugemisel.

Wäliskomisjoni aruandja **J. Luiga** (loeb): Seadus Eesti wabariigi ja Läti wabariigi wahel tehtud sanitäär-konwentsiooni kohta.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.)

Seaduse pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Luiga** (loeb): § 1. Eesti wabariigi ja Läti wabariigi wahel Tartus, 24. juunil 1922 a. tehtud sanitäär-konwentsioon tunnustatakse kinnitatuks (ratifitseerituks).

Konwentsioon awaldatakse alamaljärgnewalt ühes käesolewa seadusega.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Luiga** (loeb): § 2. See seadus astub jõusse tema wastuwõtmisega.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud. Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on lõpuhääletamisel nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Luiga**: Teen ettepaneku seda seadust wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde.

5. Seadus Eesti demokraatliku wabariigi ja Wene nõukogude wabariigi, Ukraina nõukogude wabariigi ja Walge-Wenemaa nõukogude wabariigi wahel tehtud sanitäär-konwentsiooni kohta — III lugemisel.

Wäliskomisjoni aruandja **J. Luiga** (loeb): Seadus Eesti demokraatliku wabariigi ja Wene nõukogude wabariigi, Ukraina nõukogude wabariigi ja Walge-Wenemaa nõukogude wabariigi wahel tehtud sanitäär-konwentsiooni kohta.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Luiga** (loeb): § 1. Eesti demokraatliku wabariigi ja Wene nõukogude wabariigi, Ukraina nõukogude wabariigi ja Walge-Wenemaa nõukogude wabariigi wahel Tartus, 25. juunil 1922 a. tehtud sanitäär-konwentsioon tunnustatakse kinnitatuks (ratifitseerituks).

Konwentsioon awaldatakse alamaljärgnewalt ühes käesolewa seadusega.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Luiga** (loeb): § 2. See seadus astub jõusse tema wastuwõtmisega.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud. Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja **J. Luiga**: Panen ette seda seadust wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Riigikogu läheb 2. päewakorra-punkti juurde.

6. Abieluseaduse ja abieluasjade kohtupidamise korra maksmapanemise seaduse muutmise seadus — III lugemisel.

Üldise komisjoni aruandja **T. Kalbus** (loeb): Abieluseaduse ja abieluasjade kohtupidamise korra maksmapanemise seaduse muutmise seadus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Seaduse pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): Abieluseaduse ja abieluasjade kohtupidamise korra maksmapanemise seaduse § 1 muudetakse järgmiselt:

§ 1. Abieluseadus ja abieluasjade kohtupidamise kord hakkawad maksma 1. mail 1923 aastal.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Seaduse sisu on nähtawa enamusega wastu wõetud. Panen seaduse lõpuhääletamisele.

(Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus**: Teen ettepaneku seda seadust ilma redaktsiooni komisjoni andmata wastu wõtta.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

7. Inseneeride, arhitektide ja tehnikute kutseõiguste seadus — III lugemisel. Hariduskomisjoni aruandja **J. Annusson** (loeb): Inseneeride, arhitektide ja tehnikute kutseõiguste seadus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Seaduse pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 1. Diplom-inseneerideks ja diplom-arhitektideks loetakse Eesti wabariigis isikuid: a) kes on inseneeri wõi arhitekti kutsega lõpetanud Wene riigis tehnilise ülikooli enne 15. nowembrit 1917 a. ja § 9. tähendatud tehnika eriteadlaste registreerimise komisjonis registreeritud; b) kes on lõpetanud punkt a. tähendatud õpeasutustele teaduslise ettevalmistuse poolst wastawa asutuse teistes riikides (Wenemaal peale 15. nowembrit 1917 a.) ja tunnistuse saanud tehnika eriteadlaste registreerimise komisjoni poolst.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 2. Diplom-inseneerid ja diplom-arhitektid omandawad õiguse omal wastutusel projekteerida ja töid juhatada pärast üheaastast rahuldawat praktikat õigustega inseneeri wõi õigustega arhitekti juhatusel. Selle õiguse omandamise kohta tehtakse tunnistusele wastaw märkus § 9. tähendatud korras. Eriti on neil õigus alla kirjutada „diplom-inseneer“ wõi „diplom-arhitekt“.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 3. Tegelik-inseneerideks ja tegelik-arhitektideks loetakse: a) isikud, kes on lõpetanud Tallinna tehnikumi wastawa kutsega ja b) kes on lõpetanud Tallinna tehnikumile teaduslise ja tegeliku ettevalmistuse poolst wastawa wäljamaa õpeasutuse ning saanud tunnistuse tehnika eriteadlaste registreerimise komisjoni poolst.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 4. Tegelik-inseneeridel ja tegelik-arhitektidel on õigus iseseiswalt projekteerida ja töid juhatada omal wastutusel ja waliatud erialal pärast seda, kui nemad peale kutsetunnistuse saamise weel kaks aastat õigustega inseneeri wõi arhitekti juhatusel oma erialal on rahuldawalt töötanud. Sellekohane märkus nende tunnistustele tehtakse § 9. ettenähtud korras. Tegelik-inseneeridel ja tegelik-arhitektidel on õigus alla kirjutada wastawalt „tegelik-inseneer“ wõi „tegelik arhitekt“.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 5. Tehnikuteks loetakse: a) isikuid, kes on lõpetanud Tallinna tehnikumi alamastme kursuse ja kaks aastat praktiliselt töötanud, wõi kes Wene riigis omandanud tehniku kutse enne 15. nowembrit 1917 a.; b) kes on lõpetanud Tallinna tehnikumi alamastmele wastawa programmiga ja praktikaga wäljamaa tehnilise õpeasutuse ning tunnistuse saanud tehnika eriteadlaste registreerimise komisjoni poolst.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 6. Tehnikutel on õigus olla abilisteks diplom- ja tegelik-inseneeridele ning arhitektidele ja töid juhatada nende wastutusel. Tehnikul on õigus alla kirjutada oma wastawal erialal „tehnik“.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 6 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 7. Isikutele, kes enne 15. nowembrit 1917 a. Wene riigis lõpetanud tehnilise

õpeasutuse wõi omandanud tehnilise kutse eksamiteel, jääwad nende kutse ja sellega ühenduses olewad seaduses ettenähtud õigused alles, kusjuures tähendatud isikud peawad endid tehnika eriteadlaste registreerimise komisjonis registreerima.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 7 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 8. Inseneeride, arhitektide ning tehnikute kutsesse registreerimisel wõib tehnika eriteadlaste registreerimise komisjon iseäralistel juhtumistel arwesse wõtta ka praktikat, mis omandatud ilma õigustega-inseneeri wõi -arhitekti juhatuseta.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 8 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 9. Tehniliste õpeasutuste liigitamiseks nende lõpetajate õiguste määramise otsarbel, kutseõiguse saamiseks nõuetawa praktilise tegewuse arwessewõtmiseks, diploomide ning tunnistuste registreerimiseks ja wastawate märkustega warustamiseks asutatakse haridusministeeriumi juures Wabariigi Walitsuse kinnitamisel „tehnika eriteadlaste registreerimise komisjon“, kes seisab koos haridus-, teede-, kaubandus-tööstus-, põllutöö- ning sõjaministeeriumi esitajatest ja kahest eriteadlasest Wabariigi Walitsuse nimetamisel. Komisjoni juhatajaks on haridusministeeriumi esitaja.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 9 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 10. Inseneerideks, arhitektideks ja tehnikuteks wõib registreerimise komisjon registreerida ainult Eesti wabariigi kodanikka.

Registreeritute nimed awaldatakse „Riigi Teatajas“.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 10 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 11. Käesolewa seaduse teostamiseks wõib Wabariigi Walitsus anda erimäärusi.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 11 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega lõpuhääletamisel vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

8. Wabadussõjast Wastawa eriosawõtnud sõjawäelaste autasuandja **A. Kerem:** (loeb): Wabadussõjast osawõtnud sõjawäelaste autasu-seadus. — II lugemisel.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja A. Kerem (loeb): § 1. Eesti wabariigi kodanikud-sõjawäelased, kes wabadussõjast osa wõtnud ja kelle teened riigi kaitsemise alal on I ja II liigi wabadusristi annetamisega hinnatud, wõi kes Wabariigi Walitsuse poolt I ja II liigi wabadusristi wääriliseks tunnustatud, saawad autasu alljärgnewate paragrahwide alusel.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja A. Kerem (loeb): § 2. Endisele wägede ülemjuhatajale, kindralleitnant **Laidoner'ile** ja endisele ülemjuhataja staabiülemale kindral-major **Soots'ile** määratakse autasuks mõlemale normaaltalu ja ühekordset toetusraha:

Kindralleitnant Laidoner'ile 3.000.000 mk.
kindral-major Soots'ile . . . 1.000.000 „

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja A. Kerem (loeb): § 3. Sõjawäelastele, kes wabadussõjast osa wõtnud wastutawatel kohtadel vähemalt 6 kuu jooksul, määratakse autasuks kas normaaltalu ja ühekordne toetusraha wõi ainult toetusraha Wabariigi Walitsuse otsusel, kusjuures arwesse wõetakse autasusaajate teeneid.

Märkus. Wastutawateks kohtadeks loetakse rea- wõi riwialal suuremate wäeüksuste (alates üksikust pataljonist), staapide ja walitsuste ülemate kohad.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **A. Kerem** (loeb): § 4. § 3 tähendatud isikud saavad toetusraha järgmiste normide järele:

a) sõjaministri abi, diwiiside ülemad ja nendele wastawate üksuste ja walitsuste juhid, kunni 500.000 marka;

b) diwiiside ülemate abid, diwiisi staapide ja rügementide ülemad kunni 300.000 marka;

c) rügementide ülemate abid ja üksiku pataljoni ülemad kunni 200.000 mk.

Minimaalne toetusraha summa on 100.000 marka.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **A. Kerem** (loeb): § 5. Wabadusristi kawaleerid, kes § 3 alla ei käi, saavad autasu ühekordse toetusraha näol järgmiselt:

a) § 3 märkuses ettenähtud sõjawäelastele, kui nad alla 6 kuu wastutawatel kohtadel wabadussõjast osa wõtnud 75.000 mk.;

b) pataljoniülematele ja kõrgematele 50.000 mk.;

c) kompaniülematele 40.000 mk.;

d) noorematele ohwitseridele 25.000 mk.;

e) sõduritele:

Maa- ja lennuwäes:

weltweebliile	15.000	mk.
wanem allohwitserile	13.000	„
noorem allohwitserile	12.000	„
kapralife	10.000	„
reamehele	10.000	„

Merewäes:

bootsmannile, weltweeb- liile	15.000	„
wanem allohwitserile	13.000	„
noorem allohwitserile	12.000	„
I järgu madrusele	10.000	„
II järgu madrusele	10.000	„

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **A. Kerem** (loeb): § 6. Teenistusastmeks autasu määramisel loetakse see aste, milles oli autasusaaja rahu allakirjutamise päewal.

J. Laidoner (põl.): Lugupeetud rahwasaadikud! Käesolewas paragrahwis

on arusaamatus, mis kaunis walusalt wõib tabada ühte liiki autasusaajaid, keda selle seaduse pika arutamise juures on kahe silma wahale jäetud. Sõjaajal on niisugune kord, et kui inimene haawatud saab, haigemajasse läheb ja seal pikemat aega wiibib, siis wabastatakse teda sellest kohast, kus ta haawatud sai. See on loomulik, sest sõjaajal ei wõi wakant kohte pidada, need tulewad uute jõududega täita. On juhtumisi olnud, kus inimese terwis haawamise tagajärjel on niiwõrd nõrgaks jäänud, et ta enam endisele kohale ei kõlba ja kusagile teise alama koha peale paigutatakse, kus palk märksa vähem on. Tuleb wälja, et need autasusaajad, kes lahingutes olnud ja seal haawata saanud ja selle tõttu madalama palga peale sattunud, käesolewa paragrahwi järele saavad autasu vähem, kui need, kes mitte haawata ei ole saanud. Riigikogul igatahes niisugust soowi ei wõi olla ja see juhus on lihtsalt kahe silma wahale jäänud. Sellepärast teen mina siin sellekohase paranduse käesolewa paragrahwi juurde.

Ühtlasi tarwitan ka juhust, et alla kriiputada seda raskust, mis ülepea autasu määramisel on. Siin on näituseks praegu üks wäikene punkt, aga ta wõib wäga suurt meelega sünnitada. Käesolewat seadust on juba 2 aastat arutatud, kuid siiski on temas käegakatsutawad wead sees.

On ka arusaadaw, missugused raskused on autasu määramise juures ja kindel on ka see, et iga inimene oma teeneid kõrgemalt hindab, kui ümbruskond seda teeb.

Mis puutub autasu määramisesse ja wabadusristide jagamisesse, siis tarwitan selle paragrahwi juures juhust, et selle üle wäikest ülewaadet anda. See ülewaade ei muuda seadust küll sisuliselt mitte, kuid ta on siiski selgitamiseks tarwilik. Nagu teada, ei olnud meil sõja alguses neid wabadusriste mitte, küll aga anti lubadus, et need, kes sõjas wahwust üles näitawad, wõiwad maad saada. Sellekohane lubadus sai deklareeritud ning sel ajal „Riigi Teatajas“ ka wälja kuulutatud. Kohe peale selle tuli wäga palju esitusi sisse autasuks maasaamiseks, jäid aga minu poolt sel ajal seisma kaunis suurel hulgal. Peale selle sai 24. webruaril 1919 a. vastu wõetud wabadusristi põhiseadus. Nimetatud seadus on iseenesest kaunis paindumatu, sest jagab wabadus-

ristid kõigest 3 järku. Selle 3. järguga teeneid hinnata on kaunis raske. Teistes riikides on sõjaliste teenete aumärgid rohkematesse liikidesse jagatud, kuid meil tuli sellega leppida. Mis puutub wabadusristi saamiseks ettepanemisesse, siis seda nagu teate, sõjaajal peaaegu tehtud ei saanud. Wabadusrist jaguneb 3 liiki: I liik on sõjaliste teenete eest, II wahwuse eest, III kodanliste teenete eest. III liik eraldub täiesti esimesest ja III liigi ristiga wahwust hinnata ei saa. Et wahwust hinnata ei saa üksik inimene, siis jagati wabadusristid wälja wabadusristi nõukogu poolt ja nõukogule ei saa keegi käsku anda ühe wõi teise teenete hindamiseks ja kes nõukogu poolt tagasi lükatud said, see ka wabadusristi ei saanud. Ei wõi nüüd ütelda, et nõukogu on mingisugune absoluutne mõõt, kellel mingisuguseid wigasid pole, waid hindamise aluseks olid peaaesjalikult ettepanekud ja kirjeldused, kuidas nad tehtud olid jne. Kellel kirjeldused paremad olid, see läks wist ka paremini läbi ja sellest, wõib olla, tuligi see asjaolu, et kõik ei ole mitte ette pandud, kes oleksid pidanud saama ette pandud. Nagu isegi teate, oli meil sõja algul kantslelei kord wäga wilets, wõib öelda, et absoluut mingisugust korda ei olnud, waid kõik oli segi paisatud. Kui wabadusristi põhikiri wõi põhiseadus oli wälja töötamisel, tehti sellekohane ettepanek, et wabadusristi saamisega saaks seotud ka maaandmise kord. Seda ei loetud aga mitte wõimalikuks, nagu minule selleaegne põllutööminister härra Pool seletas, sest arwati, et wabadusristisid tuleb määrata ligi 15 tuhat, kuna aga faktiliselt wabadusriste kokku tulnud on kõigest 1.858 tükki. Oleks seda arwu seekord härra Pool'ile nimetatud, siis ei oleks ta mitte wastu olnud. Nüüd peab tähendama, maad on saanud wahwuse eest rohkem isikuid kui wabadusriste, sest maad on saanud üle 2.000 sõduri. Nüüd, peale sõja, tulewad veel paljud, kes loewad, et neil on teeneid olnud, ei ole aga mitte nende eest tasu saanud. On palju sellest räägitud, et tuleks uuesti sõjateeneid hindamise alla wõtta. Sellel hindamisel on oma head, kui ka halwad küljed. Head küljed oleksid, et siis paljud eksinud ära parandatud saaksid. Kuid halb külge oleks see, et siis saaksid paljud wägiteede kirjeldused tehtud ilma, et niisuguseid wägiteede oleks olemas. Nii, et see oleks nii ütelda eitaw külge. Mis puutub sellesse wahekorda, nagu siin ette toodi,

et seljatagustele olla rohkem wabadusriste wälja jagatud, kui frondilolijatele, siis ei ole see wäide mitte õige. Arwude hulgas, mis ette kanti, ei olnud mitte ainult seljataguste teenete eest saadud ristasajad, waid ka frondilolijad, näituseks, diwisiülemate abid, nendest on 6 tükki isegi wahwuse eest saanud ja seljataga ei saa keegi wahwust üles näidata, siis polguülemad, rügemendiülemate abid, kompaniülemad jne., need ei saanud ka mitte seljataga olla. Nende andmete järele, mis minul olemas, on saanud kõik seljatagused asutused kokku — 134 risti ja frondilolijad — 1744 risti. Pean ütleva, et ristide wäljajagamise juures on wäärnähtusi ette tulnud, seda tuleb kirjutada meie kogemuste puuduse arwele. Aksioom on, et wahwust hindama peab kõige pealt otsekohene ülemus. Mina isiklikult wõisin wabadusristi saamiseks ette panna ainult 6 isikut. Need olid diwisiülemad, kes minu staabis teenisid. Ah ei, 3 tükki tulewad veel juurde, need on käskude-täitja polkownik Seiman ja warustusülem polkownik Reiman ja kapten Maasik, minu adjutant. Need on ainult, keda mina otsekohe wõisin ette panna. Kuid siis sai likwideeritud ülemjuhataja instituut, ja tuli niisugune wäärnähtus, et paljude teened ei saanud minu ega ka kindral Soots'i poolt hinnatud, ja see wõiks rahulolematust tekitada, kuna teistes riikides ka need on arwesse wõetud. Meil aga seda ei tehtud. Mina paar korda rääkisin kindral Soots'iga selle üle, kuid et mind sinna mitte ei kutsutud, siis ei kõlbanud mul enesel ka minna, ja nii jäigi. Wõib olla, kas meie oleks paremini saanud hinnata, sest iga inimene teeb wigu, aga siis ehk oleks ühetasasemalt saanud hinnata. Siis on veel üks halb nähtus, et soomusrongide teeneid oli wähe hinnatud. Siin olid poliitilised põhjused mõjuwad, sest sel ajal tekkisid mitmesugused jutud, et soomusrongid on mingisuguse poliitilise tegewusega seotud, ja nii juhtus, et üks soomusrong minu arwates õige wähe autasu on saanud. Niisugused juhtumised on meil sagedased, nõnda et seda arwesse wõttes wõin tähendada, et meil autasu jagamine osalt ebanormaalselt on sündinud. Muidugi tuleb sarnasel juhtumisel wigu ette, absoluut ilma wigadeta ei saa ju talitada, mille peale ma tähelepanu juhin. Siin on meil veel wigu tehtud kolmandat liiki ristide wäljajagamise juures. Kui sarnane liik juba oli arwesse wõetud, siis oleks pidanud neid ka rohkem ära kasutama,

meil on aga nad välja jagatud en block, päästekomiteele ja teistele asutustele, kuna niisuguseid asutusi ometi palju rohkem oleks olnud. Oli ju ometi niisuguseid ametiasutusi, kes sõjaajal tegewusest intensiivselt osa wõtsid, näiteks post, telegraaf, raudtee jne. Minu juures käidi küsimas, kuidas nendega on, kuid ma pidin wastama, et ei saa kahjuks nende heaks midagi teha, sest nad ei kuulu mitte minu käsutamise alla. Ometi on neil täieline õigus oma teenete eest tasu saada, ja kui keegi teist on raudteelaste ajakirja jälginud, siis näete, et seal järkjärgult artiklid ette tuleb, kus seda küsimust puudutatakse ja nurisetakse. Seal on minu arusaamise järele jälle wiga tehtud. Mina tahtsin ainult tähendada, et wabadusristi jagamise juures on oma jagu wigu ette tulnud, väljajagamist ei ole küllalt ühtlustatud, ehk ühed on vähem saanud kui teised ja võib ütelda, et meil on autasu jagamisel väga tagasihoidlikult talitatud. Ainult ühte wõin konstateerida, et need alamwäelased, kes wahwuse eest maasaamiseks ette on pandud, on peaaegu kõik saanud, neid on rohkem olnud, kui wabadusristi saajaid. Hiljuti põllutöministeeriumis selle üle andmeid kogudes, leidsin, et neid üle kahe tuhande on, umbes 2.100 kuni 2.200. Tähendan, et see teenete hindamine on raske ja seda kõike arwesse wõttes, et küll kaks aastat see seadus on arutusel olnud, ei ole siiski jõutud küllalt õieti talitada. Sellepärast teen, et asja wähegi parandada, § 6 juurde järgmise märkuse: „Neile autasusaajatele, kes lahingus saanud haawade tagajärjel rahu allakirjutamise päewal haigemajades olid, wõi madalamatele kohtadele olid nimetatud, antakse autasu selle teenistusastme järele, milles nemad olid haawamise päewani.“ Sellega ei saa küll suurt parandada, kuid ometi saab see kategooria sisse wõetud, kes nüüd välja on jäänud, ja neid ei olegi wist palju, wõi olla ainult mõnikümmend, kuid kui ükski ilma jääb, on suur rahulolematuus. Tähendaksin weel ühe asjaolu peale, ja see on nimelt üks kategooria, kes lahingute ajal teistes kohtades olid, kui rahu allakirjutamise ajal, sest rahu kirjutati alla webruarikuul alles, kuma tegelikult lahingud juba jaanuarikuus lõppesid. See kategooria oli lahingute ajal kõrgematel kohtadel, ja lahingute lõppemise puhul wahest juba mõned seljataga wõi teistel kohtadel, sest sõjawäes on ikkagi wiisiks wõetud, et näituseks, kui pataljoniülema koha pealt

oli sunnitud lahkuma, siis täitis tema kohtust rooduülem, ja selle asemele astus jälle noorem ohwitser. Nõnda olid nad lahingu kestwusel kõrgemate kohtade peale sattunud, kuid kui endised jälle võimaluse said oma kohale tagasi tulla, siis jäid nad oma alamatele kohtadele edasi teenima. Neid võib küll mõned olla, kuid mina ei saa nende kohta mitte parandust teha, sest ma ei ole selle seaduse arutamisest mitte osa wõtnud.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Kerem: Käesolew paragrahw oli ka komisjonis juba arutusel ja reatati seal juba selle küsimuse juures. Kas käesolew parandus selle paragrahwi juurde nüüd kõige kohasem oleks, ei ole ju ka kindel, sellepärast palun seda paragrahwi komisjoni tagasi anda. Riigikogu liikme Laidoner'i seletuse järele on tema näituseks aru saanud, et wabadusristid, mis teenete eest on antud, on enamasti seljatagustele antud. Mina aga tähendasin nii, et 312 risti on teenete eest üldse antud, kuid lisasin ühtlasi juurde, et nende saajate seas on olnud weel pataljoni- ja rügemendiülemaid jne., kuma seljataguseid wast ainult mõni sada jääb.

Juhataja K. Wirma: Et komisjoni aruandja § 6. komisjoni tagasiandmist nõudis, siis ei tule tema mitte hääletamisele, waid läheb ühes rkl. Laidoner'i ettepanekuga komisjoni tagasi.

Aruandja A. Kerem (loeb): § 7. Selle seaduse põhjal määratud maa antakse tasuta. Selleks otstarbeks määrab põllutöministeerium väljaspool maa-seaduse § 21 ettenähtud järjekorda 60 normaaltalu.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 7 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja A. Kerem (loeb): § 8. Kui keegi autasusaajatest käesolewas seaduses ettenähtud õigustest maasaamiseks lahti ütleb, siis on temal õigus saada rahalist tasu 150 tuhande marga suuruses.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 8 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Kerem** (loeb): § 9. Selle seaduse järele määratud summad ei käi tulumaksu alla.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 9 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **A. Kerem** (loeb): § 10. Selles seaduses ettenähtud õigused on makswad ka langenud ehk surnud I ja II liigi wabadusristi kawaleeri naise ja lihaste laste ehk kui neid ei ole, siis ka wanemate kohta.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 10 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **A. Kerem** (loeb): § 11. Selles seaduses ettenähtud rahaliste wäljaminekute katmiseks määratakse sõjaministeeriumile krediiti kunni 55.000.000 marka.

J. Laidoner (põl.): Selle paragrahwi kohta teeksin ma järgmise ettepaneku, esiteks, et sinna sõna „krediiti“ asemel wõetakse „eekrediiti“, sellepärast, et juba rahaasjanduse komisjonis oleme niisugusele otsusele jõudnud, et kõik krediidid, mis määratakse, ka eelarwest läbi käiks ja teiseks, et mitte sõjaministeeriumile ei määrataks seda krediidi, waid riigikantseleile, sellepärast, et autasuandmise nõudmine peab olema, et erapooletu asutus seda toimetaks, aga mitte sõjaministeerium. Ka ei ole mitte wabadusristi osakond sõjaministeeriumi juures, waid kõik tema asjaajamine ja nimekirjade pidamine on kõik riigikantselei juures. Meie teame väga hästi, et see kord on seaduses ette nähtud ja seadus määrab ära kellele ja kuidas seda autasuandmist toimetada, kuna saajad tihti aga seda arwawad, et sõjaministeerium seda oma äranägemise järele teeb. See ei ole mitte hea ja palju parem on, kui see oleks erapooletu asutuse, riigikantselei juures. Kui riigikantseleil seda aparaati ei ole, siis wõiks ta wäljajagamist sõjaministeeriumi kaudu toimetada, kuid see krediit peaks olemä riigikantseleile määratud.

Juhataja **K. Wirma**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **A. Kerem**: Ma ei tarwita sõna.

Juhataja **K. Wirma**: Rkl. Laidoner'i poolt on ette pandud järgmine

parandus: „§ 11-as sõnade „sõjaministeeriumile krediiti“ asemele wõtta „riigikantseleile eekrediiti“. (Hääletatakse.) See parandus on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Palun neid Riigikogu liikmeid, kes § 11 wastuwõtmise poolt parandatud kujul, kätt üles tõsta. (Hääletatakse.) § 11 on nähtawa enamusega parandatud kujul vastu wõetud.

Sõna on rkl. Kerem'il.

A. Kerem (rhw.): Teen isiklikult ettepaneku järgmine täiendaw paragrahw vastu wõtta, nimelt: „§ 12. Käesolew seadus hakkab maksma tema wäljakulutamiseiga „Riigi Teatajas“.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 12 vastu wõetud. Sellega on käesolew seadus II lugemisel vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

9. Petseri linna elektriijaama jaoks maawõõrandamise määruse tühistamise seadus — II lugemisel.

Üldise komisjoni aruandja **M. Neps** (loeb): Petseri linna elektriijaama jaoks maawõõrandamise määruse tühistamise seadus. Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on pealkiri vastu wõetud.

Aruandja **M. Neps** (loeb): Wabariigi Walitsuse poolt ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal 6. augustil 1920 a. wastuwõetud määrus („Riigi Teataja“ nr. 121/122 — 1920 a.) kolme tinnu maa wõõrandamise kohta Petseri walla Uue-Putörka küla maadest Petseri linna elektriijaama jaoks — muudetakse ära.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduse sisu vastu wõetud. Sellega on seadus II lugemisel vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

10. Eesti punaseristi korraldusseadus — II lugemisel.

Üldise komisjoni aruandja **A. Palwadre** (loeb): Eesti punaseristi korraldusseadus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduse pealkiri wastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 1. Wabariigis wõib asutada ainult ühe punaseristi seltsi.

Märkus 1. Wälismaade punaseristi seltsid wõiwad tegutseda Eestis ainult Wabariigi Walitsuse loaga.

Märkus 2. Tallinna-Haapsalu rahukogu poolt 7. nowembril 1919 a. nr. 255 all registreeritud Eesti punaseristi selts wõib kahe kuu jooksul selle seaduse maksmahakkamise päewast arwates uue alljärgnewatele määrustele wastawa põhikirja Wabariigi Walitsusele kinnitamiseks ette panna; kui tähendatud selts selle tähtaja jooksul sarnast põhikirja Wabariigi Walitsusele kinnitamiseks ette ei pane, wõi kui põhikiri Wabariigi Walitsuse poolt kinnitamist ei leia, lõpetab ta oma tegewuse ning likwideerib oma waranduse kolme kuu jooksul selle seaduse § 8 korras.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 2. Genfi konventsiooni poolt määratud punaseristi seltsi märki (punane rist walgel põhjal) on wabariigis õigus tarwitada ainult Eesti punaseristi seltsil. Ilma Eesti punaseristi seltsi juhatusel loata on punaseristi märgi kandmine üksikutele isikutele ja asutustele keelatud.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 3. Punaseristi seltsi põhikiri kinnitatakse Wabariigi Walitsuse poolt. Põhikirja kinnitamisega omab punaseristi selts kõik juriidilise isiku õigused.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 4. Üldises seltside registreerimise seadustes ettenähtud määrused registreerimise palwete esitamise korra kohta on makswad ka punaseristi seltsi põhikirja kinnitamispalwe esitamisel Wabariigi Walitsusele.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 5. Seltsi põhikirja muutmine ja täiendamine sünnib sama korra järele, nagu seltsi kinnitamine.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 6. Wabariigi Walitsus määrab kaks esitajat punaseristi seltsi juhatusse ja riigikontrolöör ühe esitaja punaseristi seltsi rewisjonikomisjoni. Esitajatel on sõnakui ka hääleõigus.

Märkus. Riigikontrolil on õigus punaseristi seltsi majanduslikku tegewust rewideerida.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 6 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 7. Ministriumidel, kelle käest punaseristi selts toetust saab, on õigus antud toetussumma tarwitamise järele walwata ja selle kohta aruandeid nõuda.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 7 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 8. Punaseristi seltsi peakoosoleku otsused seltsi tegewuse lõpetamise korral kuuluwad Wabariigi Walitsuse kinnitamisele, kel on õigus likwideerimisest järelejäänud waranduse otstarbet teisiti määrata, kui peakoosoleku poolt ette pandud. Järelejäänud punaseristi seltsi warandust wõib määrata uuele punaseristi seltsile wõi selle puudumisel punaseristi põhimõtetele ja sihtidele wastawale asutusele.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 8 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 9. Wabariigi Walitsusel on õigus punaseristi seltsi tegewust lõpetada, kui seltsi tegewus põhjendatud kartust äratub, et selts põhikirjas ettenähtud ülesandeid korralikult täita ei taha wõi täita ei suuda. Seltsi tegewuse lõpetamise otsuse täidesaatmine pannakse siseministri peale.

O. Amberg (kristl.): § 9 on öeldud: „Wabariigi Walitsusel on õigus punaseristi tegewust lõpetada, kui seltsi tegewus põhjendatud kartust äratav...“ Ma leian, et see nii ebanormaalne ütetus on — „kui kartust äratav“. Meil on praegu Eesti wabariigis seltsisid olemas, kes awalikult praeguse korra vastu agiteerivad. Nad äratavad kartust, kuid neid ei ole senni ajani kinni pandud. Siin oleks pidanud ligemalt defineeritud olema, millega kartust äratav, kas on selts riigiwastaseks muutunud jne. Ma teeks sellepärast ettepaneku § 9 algust järgmiselt redigeerida: „Wabariigi Walitsusel on õigus punaseristi seltsi tegewust lõpetada, kui seltsi tegewus põhjendatud kartust äratav — seaduse- ehk riigiwastaseks muutuna peaks jne.“

A. Schulbach (töer.): § 9 teise lõike järele pandakse seltsi tegewuse lõpetamise otsuse täidesaatmine siseministri peale. Võib olla ei olekski nii otsustarbekohane siin ära määrata, missuguse ministri peale Wabariigi Walitsus selle ülesande täidesaatmise paneb, waid oleks ehk otstarbekohasem seda kuisimust Wabariigi Walitsuse hooleks jätta, temale usaldades wastawa ministri äramääramise. Kuid, kui praeguses seaduses siiski tahetakse ära määrata, missuguse ministri peale seltsi likwideerimine pannakse, siis oleks otstarbekohasem seda usaldada selle ministri kätte, kellel kõige rohkem temaga tegemist on. Mis puutub Eesti punaseristisse, siis on seltsil kõige rohkem kokkupuutumist terwishoiu peawalitsusega, mis omakord allub töö-hoolekandeministeeriumile. Sellepärast on minu arwates järjekindel, kui seltsi likwideerimine pannakse mitte siseministri, waid töö-hoolekandeministri peale. Ma teen sellekohase paranduse.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Palwadre: Ma ei saa mitte rkl. Amberg'i poolt ettepanud parandusega ühineda. Sarnane parandus oli arutusel ka komisjonis ja seal ei wõetud teda vastu. Kui selts seaduse- ja riigiwastaseks muutub, pannakse tema kinni harilikus kohtu korras. Eriti siin seda nimetada ei ole mitte tarwis. Üldine komisjon leidis aga, et punanerist ei ole mitte harilik eraselts, waid tema täidab riiklisi ülesandeid ning on rahwuswaheliselt osalt ka terve Eesti wabariigi esituseks. Nii rahu- kui ka sõjaajal on

temal wäga suured ülesanded täita, mida tema peab korralikult täitma. Kui Wabariigi Walitsus peaks märkama, et punanerist oma ülesannete täitmiseks ette ei walmista ja lootagi ei ole, et tema küllalt tagajärjerikkalt oma ülesandeid täita saaks, siis on õigus Wabariigi Walitsusel seda seltsi likwideerida. Punanerist võib ainult üks olla, Wabariigi Walitsus ei saa lubada teist punastristi tekkida. Poliitilised parteid ja eraseltsid ei saa seaduse alusel riiklist toetust, nendele ei anta mängukaartide walmistamise ainuõigust ega ka osa sissetulekutest sõidupiletite pealt raudteedel, mispärast neid punaseristiga wõrrelda ei saa. Komisjon leidis, et Wabariigi Walitsus on otsekohe huwitatud, et punanerist töötaks korralikult ja oleks alati walmis tema peale pandud ülesandeid täitma, mispärast peaks ka Wabariigi Walitsusel wõimalus olema tarbekorral, kui tema ära näeb, et selts ei suuda tagajärjerikkalt oma ülesandeid täita — seda seltsi likwideerida. Sellepärast oleks rkl. Ambergi ettepanek täiesti wastuwõtmata.

Mis puutub rkl. Schulbach'i ettepanekusse, siis on temal selles õigus, et punaseristi likwideerimise läbiwiimiseks peaks kõige rohkem kaastegew olema töö-hoolekandeminister. On isegi ette nähtud, et likwideerimise korral on Wabariigi Walitsusel õigus punaseristi waranduse otsustarbete teisiti määrata, kui punanerist seda ise on soowinud, ja siin oleks eestkätt töö-hoolekandeministeeriumil ära näidata neid asutusi, kellele nimelt warandus peaks üle antama. Siseministeerium aga harilikult walwab politseilises korras seltside tegewuse üle. Temal on järewalwe õigused juba olemas. Sellepärast kuuluks asi wormilikult siseministri wõimkonda, kuna see sisuliselt küll töö-hoolekandeministeeriumile alluks. Komisjoni nimel ei saa ma ühegi ettepanekuga ühineda. Riigikogu liikme Amberg'i parandus oli komisjonis arutamisel ja komisjoni enamus oli kindlasti selle paranduse vastu. Rkl. Schulbach'i parandus komisjonis arutamisel ei olnud.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Amberg on järgmise ettepaneku teinud: Teen ettepaneku § 9 järgmiselt muuta: Esimene lõige oleks: „Wabariigi Walitsusel on õigus punaseristi seltsi tegewust lõpetada, kui seltsi tegewus seaduse- ehk riigiwastaseks muutuma peaks.“ Teine lõige jääks endiseks.

Arusaamatuse ärahoidmiseks palun teatada, kas paranduse sisseandja siin „lõiget“ või „lauset“ on mõelnud, sest selles paragrahvis on kõigest kaks lauset ja ei ühtegi lõiget.

Aruandja **A. Palwadre**: Rkl. Amberg on siin wist lauset mõelnud. (O. Amberg (kristl.): Jah.)

Juhataja **K. Wirma**: Siis tuleks siin kahes kohas, kus sõna „lõige“ esineb „lause“ tarwitada.

Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus tagasi lükatud.

Siis on weel rkl. Schulbach'i parandus, mis järgmiselt kõlab: „Eesti punaseri seaduses § 9 lugeda sõna „siseministri“ asemel „töö-hoolekandeministri“.“

Panen rkl. Schulbach'i paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus tagasi lükatud.

Panen hääletamisele § 9 komisjoni redaktsioonis. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 9 vastu võetud. Sellega on seadus II lugemisel vastu võetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

11. Pornograafiliste wäljaannete laialilaotamise ärahoidmise seadus — II lugemisel. Üldise komisjoni aruandja **J. Jaakson** (loeb): Pornograafiliste wäljaannete laialilaotamise ärahoidmise seadus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on pealkiri vastu võetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 1. Wabariigi Walitsust wolitatakse Eesti wabariigi nimel liituma pornograafiliste wäljaannete laialilaotamise ärahoidmise kokkuleppega, mis tehtud Pariisis 4. mail 1910 aastal.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 2. Kuus kuud peale liitumise akti hoiuleandmist Prantsuse wabariigi walitsuse arhiwi astub kokkulepe jösse kogu Eesti wabariigi territooriumil.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 3. Kui liitumise akt on Prantsuse walitsuse arhiwi hoiule antud, awaldatakse Wabariigi Walitsuse korraldusel kokkulepe ühes eestikeelse tõlkega ja tähendusega, millal akt arhiwi hoiule antud.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 4. See seadus hakkab maksma tema wastuwõtmisega.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega vastu võetud. Sellega on seadus II lugemisel vastu võetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

12. Trükiseadus Üldise komisjoni aruandja **J. Jaakson** (loeb): Trükiseadus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on pealkiri vastu võetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 1. Eesti wabariigi põhiseaduse § 13 põhjal pannakse maksma trükitoodete ja trükikodade kohta järgnewad määrused.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): I. Trükitoodetest. § 2. Trükitoodete all mõistetakse selles seaduses igasuguseid trükimasinal ehk mõne muu mehaanilise või keemilise abinõuga paljundatud ja publikumile awaldamiseks määratud kirjutusi, maale, joonistusi, grawüüre, kujutusi, plaane, kaarte ja tekstiga või sõnalise seletusega helitoid.

J. Piiskar (is.): Selle paragrahwi teises reas on öeldud, et trükitoodeteks tulewad lugeda ka mõne muu mehaanilise või keemilise abinõuga paljundatud ja publikumile awaldamiseks määratud kirjutamised. Need tööd on aga harilikult waewalt sarnased, mis trükitoodete nime-

tusele wastawad, ja teisest küljest toob see lause selle seaduse käsitamisel palju arusaamatusi, takistusi ja raskusi, kuna sellega aga midagi kätte ei saada, sellepärast teen mina ettepaneku § 2-st välja jätta lause: „ehk mõne muu mehaanilise või keemilise abinõuga“.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Jaakson: Selle parandusega ei saa ma ühineda, sest praegusel ajal tarwitatakse mitmesuguseid abinõusid selleks, et trükitooteid paljundada. Kui selle lause välja jätame, jääb seadusel auk sisse ja osa paljundatud trükitoodetest jääks selle seaduse alt välja. Et aga selle lause tarvitamisel arusaamatusi ei tekiks, selleks on järgmine lause „ja publikumile avaldamiseks jne.“, sisse võetud. Sellest on selge, et trükitoode, kui ta küll keemilise abinõuga paljundatud aga mitte publikumile avaldamiseks määratud, selle seaduse alla ei kuulu ja see on pea asi, kuna kõrvaline asi on siin juures, mil wiisil ta paljundatud on.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Piiskari poolt on ettepanek tehtud § 2 teises reas välja jätta sõnad: „ehk mõne muu mehaanilise ja keemilise abinõuga.“ (Hääletatakse.) Nähtaw vähemus on vastu. (Wahelhüüe: Ära lugeda! Paremal poolt: Milles see ettepanek seisab?)

Ettepanek on järgmine: § 2 teises reas välja jätta sõnad: „ehk mõne muu mehaanilise või keemilise abinõuga.“ (Hääletatakse. Loetakse häälili.) See ettepanek on 29 häälega 18 vastu tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb § 2. (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja J. Jaakson (loeb): § 3. Trükitoodete avaldamise all mõistetakse:

- 1) trükitoodete laialilaotamist müügi või mõnel muul teel,
- 2) trükitoodete ülespanemist publikumile nähtawale kohale.

L. Johanson (sd.): § 1 juures lükati tagasi härra Piiskari parandus ja jäi sisse, et keemiliste abinõudega paljundatud trükitooteid publikumile avaldada ei tohi. Muuseas käib kopeerpaber ja tindipliiats keemiliste abinõude hulka. Siin

on üteldud, et trükitoote avaldamise all mõistetakse trükitoote laialilaotamist müügi või mõnel muul teel. Siia alla mahub aga kõik, näituseks, kui keegi 3 eksemplaari teeb mingisugusest trükitootest ja annab mingisuguseks otstarbeks edasi. Sellepärast tuleks siin kindlaks määrata, millest jutt on, mis õieti selle avaldamise all mõistetakse. Siin tuleks „mõnel muul teel“ asemele panna mõni teine sõna, mis kindlamini ära määraks. Kui see aga sisse jääb, paneb raskesse seisukorda kõiksugu paljudused. Sellepärast teen ettepaneku seda paragrahwi komisjoni tagasi anda.

J. Reesen (kom.): Peab õige olema piselukas, kui kõigist neist kodanlistest seadusandlistest takistustest läbi pugeda, mida töölisteklassile sepietakse. Kui trükiseadus maksma pannakse, siis ei ole see mitte selleks, et kodanliste kihide trükitoodete avaldamist takistada, waid just waesema klassi, see on — tööliste klassi ja teiste selle hulka kuulwate trükitoodete avaldamist takistada. Siin on öeldud, nagu juba eelkõnelejagi tähendas, et trükitoodete avaldamise all mõistetakse trükitoote laialilaotamist müügi või mõnel muul teel. Juba § 2 määrati ära, missugused trükitooted kuulwawad avaldamise alla. Kui näituseks mingisugusel organisatsioonil, või seltsil, tuleb koosoleku kutseid välja saata, ehk kui ta nad välja paneb, kopeerib ja liigetele kõju saadab, kas siis tuleb temal saata neid ka wastawasse asutusse. Siin ei ole weel öeldud, kuidasmoodi trükitooteid laiali laotada võib. Meie ei saa mitte midagi aru, mis sellega tahetakse ütelda „trükitoote laialilaotamist müügi ehk mõnel muul teel“. Kas see ka käib trükitoodete laialilaotamise hulka, kui kristlased surnumatmisel laululehti laiali laotawad; ja kas see ka avaldamise alla käib, kui koosoleku kutseid ning muid teadaandeid saadetakse. See paragrahw on niiwõrd puudulik, et sellest ei saa mitte kõige targem juristki aru, ei saa ka rumal laps aru. Ja kui teie tahate teda mõista, siis ei saa seda kuidagi sarnasel teel mõista. Kui aga meie poolt mõni seaduseelnõu sisse antakse, siis öeldakse, et see on väga puudulik, kuna aga praegune seadus tahat korda puudulikum on. Sellepärast teen ettepaneku seda paragrahwi komisjoni tagasi anda.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Jaakson: Mõlemite härrade Riigikogu liigete poolt etteoodud wäiteid ei loe ma mitte mõõduandwaks. Mina leian, et selles paragrahwis etteoodud puudusi ei ole. Mis sellesse puutub, kas laialilaotamine on sündinud müügi wõi mõnel muul teel, siis tahetakse siin alla kriipsutada seda, et ei ole tähtis ega mõõduandew see, kas ta eest on raha saadud wõi mitte. Tähtis on ainult see, et ta publikumile awaldamiseks on antud. Just see ongi siin esimeses punktis üles wõetud ja sellepärast on see täiesti mõttetu, mis rkl. Reesen'i poolt ette toodi, et siia alla wõiwad ka kõiksugu kutsed jne. kuuluda. Siin pean ütleva, et härra Reesen ei ole nähtawasti seadust terwelt läbi lugenud. Nagu näha § 8., ei käi terwerida wäikseid trükitooteid, seal hulgas ka kutsed, ülepea selle seaduse määruste alla. Nii et kõik wäited, mis siin ette toodi, pole küllalt põhjendatud.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Johanson'i poolt on ettepanek tehtud käesolewat paragrahwi komisjoni anda. Asun hääletamisele. (Hääletatakse. Loetakse häälti.) See ettepanek on saanud poolt 16 häält ja vastu 27, sellega tagasi lükatud.

Panen § 3 hääletamisele. (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Jaakson (loeb): § 4. Trükitooted on perioodilised wõi mitteperioodilised. Perioodiliste trükitoodete all mõistetakse selles seaduses ajalehti wõi ajakirju, mis ilmuvad kolme kuu wõi lühema aja tagant. Kõik teised trükitooted loetakse mitteperioodilisteks.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Jaakson (loeb): § 5. Kes soovib perioodilist trükitoodet välja anda, peab selle üle siseministeeriumile kirjaliku teadaande saatma, milles järgmised teated peawad sisalduma:

- 1) perioodilise trükitoote nimetus ja kui tihti toode ilmub;
- 2) ilmumise koht;
- 3) väljaandja täielik nimi, elukoht, wanadus ja allkiri;
- 4) wastutawa toimetaja täielik nimi, elukoht, wanadus ja allkiri;

5) trükikoja nimetus ja asukoht, kus trükitoode trükitakse. Teadaande wastuwõtmise üle antakse kwiitung.

Märkus 1. Kui väljaandjaid wõi wastutawaid toimetajaid on mitu, tulewad üles anda nende kõikide kohta pp. 3 ja 4 nõuetawad teated.

Märkus 2. Samas korras peab teatama enne uue numbri ehk wihiku ilmumist ettetulewate muudatuste üle selles paragrahwis nõutud teated.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Jaakson (loeb): § 6. Perioodilised trükitooted, mis ühe aasta jooksul teadaande sisseandmise ehk wiimase numbri wõi wihiku ilmumise päewast arwates ei ole ilmunud, loetakse seismajäänuteks ja nende uuesti väljaandmiseks tuleb esitada teadaanne eelmises paragrahwis ettenähtud korras.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 6 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Jaakson (loeb): § 7. Igas perioodilises trükitootes peab tähendatud olema:

- 1) perioodilise trükitoote nimetus ja järjekorra number;
- 2) wastutawa toimetaja ja väljaandja nimi;
- 3) trükikoja nimetus ja asukoht;
- 4) toimetuse aadress.

Kui perioodilise trükitoote wastutaw toimetaja kuulutuse osa eest wastutaw ei ole, tuleb perioodilises trükitootes tähendada ka kuulutuse osa wastutawa toimetaja nimi ning elukoht.

Mitteperioodilistes trükitoodetes peab olema tähendatud kirjastaja nimi ja trükikoja nimetus ja asukoht ning ilmumise aasta.

L. Johanson (sd.): § 7 teises lõikes on ette nähtud, et perioodilises trükitootes tuleb ära tähendada ka wastutawa toimetaja elukoht. Tema elukoht on juba politseil teada, on ära tähendatud politsei teadaandes ja ma ei leia mingisugust põhjust selleks, et seda siis uuesti üles wõtta. Teen ettepaneku teisest lõikest välja jätta sõnad „ning elukoht“.

Kolmandas lõikes on öeldud, et mitteperioodilistes trükitoodetes peab olema

tähendatud kirjastaja nimi ja trükikoja nimetus ja asukoht. Teen ettepaneku siin sellest lõikest välja jätta sõnad „ja asukoht“.

Aruandja J. Jaakson: Toetan paragrahwi sel kujul, nagu ta komisjoni poolt ette on pandud.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Johanson'i poolt on tehtud ettepanek § 7 teises lõikes välja jätta sõnad „ning elukoht“ ja kolmandas lõikes välja jätta sõnad „ja asukoht“. (Hääletatakse.) Need parandused on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Palun neid, kes § 7 wastuwõtmise poolt on, kätt tõsta. (Hääletatakse.) § 7 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Jaakson (loeb): § 8. §§ 7 ja 22 ettenähtud nõudmised ei ole makswad trükitoodete kohta, mis välja antakse tööstuslisel wõi kaubanduslisel puhtärilisel otstarbel wõi hariliku seltskondlise läbikäimise tarwitusel, nagu äri tsirkulaarid, kaupade hinnakirjad, kuulutused, nimekaartid jne., samuti ka walimisbülletiidid, kui nad wastawad selleks ettenähtud wormile.

J. Reesen (kom.): Komisjoni aruandja püüdis välja seletada sellest paragrahwist, nagu kuuluksid selle paragrahwi alla mõisted, mis käiwad organisatsioonide kohta ja nii edasi, kes oma liigetele teada annawad paljundusabinõude kaudu oma käwatsustest. Käesolewas paragrahwis on aga öeldud: „§§-es 7 ja 22 ettenähtud nõudmised ei ole makswad trükitoodete kohta, mis välja antakse tööstuslisel wõi kaubanduslisel puhtärilisel otstarbel, wõi hariliku seltskondlise läbikäimise tarwidusel, nagu äri tsirkulaarid, kaupade hinnakirjad, kuulutused, nimekaartid jne., samuti ka walimisbülletiidid, kuid nad wastawad selleks ettenähtud wormile.“ Siin on siis öeldud, et §§ 7 ja 22 ettenähtud nõuded pole makswad hariliku läbikäimise, kaubandusliste ja tööstusliste ettevõtete kohta, kuid pole öeldud, et needsamad õigused ka teistel organisatsioonidel on. Kui teie wõtate koha peal seadusest arusaamise ja seaduse seletamise, siis peate tunnistama, et see wäga tihti pentsik on. Iga ametnik seletab seadust oma moodi. Minul on olnud politseikordnikkudega tihtipeale waidlusi koosolekute-seaduse seletamise

kohta. Ma juba kõnelesin sellest eelmise Riigikogu koosolekul, kuidas Wiljandi maal politseikordnikud koosolekute seaduste järele alguses enestel arwasid õiguse olema koosolekuid registreerida, kuid pärast, kui nad politseinikkude kursuse olid läbi kuulnud, tulid nad arusaamisele, et nende ülesannete hulka ei kuulu mitte koosolekute registreerimine, see ei olewat koosolekute seaduses ette nähtud. Registreerimise õigus olewat jaoskonnäilematel ja politseiülemaal. Kui teie nüüd wõtate selle seaduse, kus mitte ei ole öeldud, et organisatsioonide kirjawahetus, mis mehaaniliste abinõudega ehk kopeer paberitega on paljundatud ja üles pannakse awalikuks teadaandmiseks, mitte nende määruste alla ei käi, siis kohalikud politseiülemad woiwad nii wõhikuks saada ja neid tehakse ja õpetatakse selleks saama just sel korral, kui on tarwis takistusi teha tööliste organisatsioonidele, — woiwad nii wõhikuks saada ja seadust omamoodi seletada, nagu oleksid ainult kodanlistel erilistel organisatsioonidel lubatud selle paragrahwi põhjal funktsioneerida, kuna tööliste omadel aga mitte.

Et seda arusaamatust ära hoida, teen ma järgmise paranduse: wõtta peale sõnade: „Walimisbülletiidid“ sõnad: „ning kõik seaduslikult registreeritud organisatsioonide kirjawahetus, ringkirjad, kutsed jne.“ ja maha kustutada sõnad: „kui nad wastawad selleks ettenähtud wormile“. Mispärast peawad wastama ettenähtud wormile? Kas siis kõik kirjawahetus peab walitsuse poolt ettenähtud wormide alusel sündima, et see ja see organisatsioon wõib niisugust kirja saata oma liigetele jne.? Milleks on niisugune wormaalsuse soov? Sellest ei saa ükski inimene teisiti aru, kui wõib ainult ette kujutada, et siin tahetakse takistusi teha laialistele organisatsioonidele, nimelt töölisorganisatsioonidele. Neile kirjutatakse ette, missuguse wormi järele nad omawahelist läbikäimist peawad ajama. See on koosolekute ja läbikäimise wabaduse kitsendamine.

L. Johanson (sd.): Käesolewa paragrahwi järele jäetakse §§ 7 ja 22 nõudmiste alt välja kaupade hinnakirjad ja kaubakunlutused. Kuid see ei ole sugugi soovitaw, sest tihti sisaldawad kaupade hinnakirjad otse kuriteolisi tundemärke, nii et nende alt trükikoja ja väljaandja nimetuse ärajätmine sugugi otstarbekohane ei ole. Samuti on mittesoowitaw,

kui § 22 ettenähtud nõuded nende järelwalwe asutuste suhtes täitmata jäetakse; need nõuded peawad tingimata makswad olema ka kuulutuste ja hinnakirjade kohta. Ütleme näituseks, et kuulutuses soowitatakse mitmesuguseid arstlisi abinõusid ehk jälle on see mõni preiskurant, milles wõiwad ka kõlbluswastased abinõud üles loetud olla, samuti ka hiromantide kuulutused. Kõik niisuguste asjade kuulutused ja hinnakirjad peaksid minu arwates §§ 7 ja 22 nõuete alla käima ja nende all ei tohiks mitte trükkija ja wäljaandja nimi punduda.

See on ühest küljest. Aga teisest küljest tuleb wälja, et kui see paragrahw wastu wõtta niisugusel kujul, nagu ta siin on ette pandud, siis neab walimiste kuulutustel trükikoja ja kirjastaja nimi ära tähendatud olema. Minu arwates ei ole wiimase nimel siin mingisugust tähtsust, trükikoja nimetusest on küllalt. Sellepärast teen ma ettepaneku, et käesolewast paragrahwist wälja jätta sõnad: „kaupade hinnakirjad, kuulutused“ — nende kohta peaksid seaduse nõuded maksma; ja wälja jätta lõpp alates sõnaga „samuti“, kuna asemele tuleks panna: „Walimisbülletiinide ja erakondade waliniskuulutustel ei ole § 7-as ettenähtud kirjastaja nime äratähendamine tarwilik“. Kui seal trükikoda on üles tähendatud ja erakonna nimi, siis on sellest küllalt.

M. Neps (sd.): Riigikogu liige Reesen tegi juba paranduse selle paragrahwi juurde, nimelt selles mõttes, et mitte ei wõiks lahkarwamisi tulla, nagu ei tohiks seltsid ja ühingud oma liigetele teadaandeid saata, mis mitte selle trükiseaduse alla ei kuulu. Aga see ettepanek näib nii kitsas olewat sellepärast, et rkl. Reesen räägib seal ainult registreeritud seltsidest ja ühingutest. Meil on aga praegu esitatud Wabariigi Walitsuse poolt seltside ja ühingute seadus, kus muuseas üks kategooria seltsisid on ette nähtud, mis mitte registreeritud ei pruugi olla, näituseks lugemisringid. Need ei ole mitte igakord registreeritud ja nende kohta jääksid siis §§ 7 ja 22 nõuded makswaks — rkl. Reesen'i paranduse järele. Sellepärast teen mina ettepaneku sõnade: „nimekaartid jne.“ järele panna, „seltside, ühingute ja liitude juhataste poolt liikmetele määratud teadaanded“.

A. Palwadre (sd.): Selle paragrahwi kohta on wäga palju ja mitmelt poolt parandusi tehtud, nõnda et raske on

seisukohta wõtta ja wäga wõimalik, et hääletamine annab ka juhuslisi tagajärgi; sellepärast teen ettepaneku, et see paragrahw komisjoni tagasi anda järele kaalumiseks. Osalt on see õigus, et see seadus mitte täpipealselt wälja ei ole töötatud ja et siin lahkarwamised tekkida wõiwad, wõib arwata, et selle seaduse alla käiwad ainult need trükitooted, mis trükikojast wälja tulewad, ja seltsi oma paljundamise abinõudega tehtud trükitooted selle alla ei käi. Wõib aga ka wastupidist oletada. Sellepärast leian, et otstarbekohasem oleks see paragrahw anda kõige nende parandustega komisjoni tagasi, et pärast ei oleks mingisuguseid arusaamatusi.

Siseminister K. Einbund: Ma ei tahaks mitte selle wastu waielda, et see paragrahw komisjoni ei saaks antud, waid tahan ainult sõna wõtta oletamiseks, et see minule üleliigne näib olewat. Sest § 8 lahendab ometi kõik need asjad, mis lahendada on tahetud. Praegusel korral segame kaks asjaolu ära, nimelt: § 3 on tähendatud 1) trükitoodete laialilaotamist müügi wõi mõnel muul teel, 2) trükitoodete ülespanemist publikumile nähtawale kohale — selle eraldamismõiste segame meie ära. § 7 wiimases lõikes on tähendatud, et peab olema kirjastaja nimi, asukoht ja ilmumise aasta, sellega tahetakse loomulikult seda kätte saada, et kui see trükitoode käib § 3 järele laialilaotamiseks, et siis wõimalik oleks wastutusele wõtta, kui tema aga laialilaotamise alla mitte ei kuulu ja puht isiklikud asjad on, niisugusel korral kaob loomulikult ka wastutus. Wastutusele wõtmise närast on tarwis § 3. Kohus peab selle paragrahwi najal selgitama, kas need kirjanduslised tooted on laiali laotatud wõi publikumile nähtawale kohale ülesseadmiseks määratud. Kõik üleskutsed, mis seltside poolt wälja lähewad, isegi liikmetele wälja saadetud, kõik need teated kuuluwad § 3 alla, nemad on isikutele üles pandud teadaandmiseks wõi on nemad laialilaotamiseks ja kui nendes trükitoodetes kriminaalsuse tundemärkisid on, siis on selle aluseks § 3, mille järele neid wastutusele wõtta tuleb.

Lugupeetud Riigikogu liikmed on näinud sellest raskusi seltside kirjawahe-
tusele. See ei puuduta seltside kirjawa-
hetust mitte sugugi. On see lihtne kirja-
wahetus, siis ei käi see trükiseaduse alla,
tarwitawad aga seltsid ja ühisused üles-
kutsete awaldamiseks: trükikoda, siis käib

see trükiseaduse alla. On neil aga teistsugused teed, ehk paljundamise abinõud ja nendest abinõudest walmistatud materjaale pannakse awalikusse kohta üles — siis wõetakse loomulikult wastutusele. See ei tähenda veel iseenesest, et see mingisugust raskust seltsidele teeks, waid need on ainult nõuded wormaalsuse kohta. Seltsidele ei wõi see raskusi teha, sest § 7 kõige wiimane lõige kõneleb ainult nende paljunduste kohta, kus see sünnib suures ulatuses, trükikojas on aga seltsidel omal käsiwäntamise masin, millega nemad paljundusi teewad, siis ei ole trükikoja nimetust waja. Loomulik on, et § 8-das tähendatud asjad ka trükikodadest läbi käies § 7-da wiimase lõike alla ei käi. Wõtame näituseks nimekaartid, need on kõige lihtsamad, kõige igapäewasemad läbikäimise asjad. Kui mina lähen trükikotta ja minule seal nimekaartid kohe walmis lüüakse, siis ei ole sugugi tarwilik nendel trükikoja nime ära tähendamine nii, et mina tõesti aru ei saa, mis siin nüüd raskuseks oleks seltsidele, wõi mis siin õieti lahendamata on. Kui meie wõtame wäljamaal makswad seadused wõi sennimakswa kerenskiaegse seaduse, mis teatawasti wäga waba seadus oli, siis on seal need üksikud asjad kõik samuti lahendatud ja tegelikus elus nende läbi kellegile miskisuguseid raskusi ette ei ole tulnud. Selge peab aga olema, et kui juriidiline isik mingisuguse üleskutse trükkida laseb, et seal ka trükikoja nimetus peal peab olema ja õietigi ei lasu see nimetuse trükkimise raskus mitte seltsi, waid trükikoja peal. Minule igatahes ei näi mitte, et siin mingisugused asjaolud lahendamata oleks.

L. Johanson (sd.): Wäga austatud Riigikogu liikmed! Härra siseminister kaitses kogu aja § 8-dat, sealjuures rääkides aga § 7. § 7 on wastu wõetud ja kui § 8 juurde parandusi tehakse, siis sellepärast, et see paragrahw selge ei ole.

Ühest küljest on teatud nõudmiste alla pandud mitte üksi paljundatud tooted, waid ka keemilise pliatsiga kirjutatud tooted. Teisest küljest ei nõuta kuulutuste wõi hinnakirjade juures aga mitte, olgu need missugused tahes, § 7-da wiimase lõike täitmist, see tähendab, et nende peal peaks nimetatud olema, kus nad trükitud on. Tähendab, kinod wõiwad täielikult wõi wabalt omi kuulutusi awaldada, ilma et trükikoja nimetuse tähendamine nendel tarwilik oleks. Et ni-

mekaartide ja tsirkulaaride peale seda ei trükita, on arusaadaw, et aga hinnakirjade peale ka ei trükita, sellest mina aru ei saa.

Niisamuti on lugu kuulutustega. Hiromandid wõiwad kõiksugu kuulutusi awaldada, ilma et sealjuures trükikoda nimetada pruugiks, kuna aga walimiskoolutuse, kui ka iga teise trükitoote peal peab trükikoda ära tähendatud olema. Minu arwates ei oleks see walimiskoolutuse puhul mitte tarwilik, sest walimiskoolutuse eest wastutab see erakond, kes selle kuulutuse wälja lasknud on ja ma ei saa aru, mispärast siin veel üksik isik, wõi kirjastaja peab esinema. Ma ei saa tõesti aru, mispärast niisugune keeruline kord tahetakse maksma panna.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Jaakson: Siin on tähendatud, et käesolew paragrahw ei ole küllalt selge. Mina arwan, et see paragrahw neid raskusi ei wõi wälja kutsuda, millest siin räägitud. § 7 ja § 22 nõuded ei ole makswad trükitoodete kohta, mis on wälja antud puhtärilisel otstarbel ehk harilise seltskondlise läbikäimise tarwidusel. Neil trükitoodetel ei nõuta trükikoja nimetust, kuna teistel see on tarwilik. Härra Johanson toob ette, et kaupade hinnakirjades, kui ka ärilistes kuulutustes wõib ka kuritarwitusi ette tulla. Mina arwan, kui siin ka kuritarwitusi ette wõib tulla, siis ei tee see ometi suuri raskusi kuritarwituste jälgile saamiseks ja süüdlaste isikute wastutusele wõtmiseks, sest hinnakirjade peal ja kuulutustes on alati ära tähendatud, kelle poolt nad wälja lähewad. Walimisbulletiinid käiwad § 8 alla ainult siis, kui need on kokku seatud seaduse nõuete kohaselt. Kas kuulutused ja teadaanded on wälja saadetud eraisiku poolt wõi registreeritud seltsi poolt, sellel ei ole tähtsust, sest seltsi registreerida wõib igaüks. Mina leian, et § 8 ettepannud kujul tuleks wastu wõtta.

Juhataja K. Wirma: § 8 kohta esitatud parandused on järgmised: Rkl. Reesen'i poolt: § 8 lõpus maha kustutada sõnad „kui nad wastawad selleks ettenähtud wormile“.

Rkl. Johanson'i poolt: § 8-da 4 reas wälja jätta sõnad: „kaupade hinnakirjad, kuulutused“.

Siis veel rkl. Johanson'i poolt: wälja jätta § 8 lõpp alates sõnadega: „samuti“,

ning selle asemele panna uus osa: „walimisbülletiiinidel ja erakondade walimiskuulutustel ei ole § 7 ettenähtud kirjas-taja nime äratähendamine tarwilik.“

Siis on rkl. Neps'i ettepanek, sõnade „jne.“ järele panna „Seltside, ühingute ja liitude juhataste poolt liikmetele määratud teadaanded“.

Lõpuks on rkl. Palwadre ettepanek, seda paragrahwi komisjoni tagasi anda.

Et rkl. Palwadre ettepanek kõige kauge-emale minew on, siis panen selle kõige enne hääletamisele, kui see peaks tagasi lükatama, siis teised ettepanekud selles järjekorras, nagu nad on sisse antud. Kui aga rkl. Palwadre ettepanek vastu wõetakse, siis langewad teised hääletamised ära. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on kaks häält, sellega on rkl. Palwadre ettepanek nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 9. Perioodiliste trükitoodete wastutawateks toimetajateks wõiwad olla Riigikogu walimistel hääleõiguslised kodanikud, kelle alatine elukoht Eesti wabariigi piirides.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 9 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 10. Perioodilistes trükitoodetes peab maksuta awaldatama — päewalehtis kolme päewa jooksul, pikema aja tagant ilmuwates perioodilistes trükitoodetes lähemas numbris — Riigikogu juhataste, Wabariigi Walitsuse, wõi tema liigete ja Riigikohtu esimehe poolt saadetuid ametlisi ümberlükkamisi ja õiendusi perioodilises trükitootes awaldatud asjaolude kohta. Need ümberlükkamised ja õiendused tulewad awaldada muutmatult ja ilma igasuguste märkusteta saadetise tekstis ning samasuguse trükikirjaga ja sama osas (perioodilise trükitoote jaotuskawa järele), kus esialgne teade oli awaldatud.

L. Johanson (sd.): Siin on awaldatud nõudmine, et õiendus tuleb awaldada perioodiliste trükitoodete lähemas numbris, kuid on juhtumisi, kus see täiesti wõimatu on. Näituseks, kui number wal-mis juba, kuid wälja laskmata, ja tuleb alles selle aja jooksul õiendus eelmise numbriga kohta. Nõutakse nüüd, et õiendus tuleb järgmises numbris ära trükkida,

kuid ometi on seda wõimatu teha, kui perioodiline trükitoote walmis on, sellepärast peaks selle paragrahwi niisugusel kujul vastu wõtma, et „lähemas numbris“ asemele wõtta „hiljemalt lähemas teises numbris“, see tähendab, kui esimeses numbris ei saa awaldada, siis teises numbris. Siis on siin lõpus weel nõutud, et need õiendused tulewad awaldada muutmatult ja ilma igasuguse märkusteta saadetise tekstis ning samasuguse trükikirjaga ja sama osas (perioodilise trükitoote jaotuskawa järele), kus esialgne teade oli awaldatud. Need nõudmised wõiwad tuua suuri raskusi ajalehtedele. Et samasuguse trükikirjaga trükkimist nõutakse, see ei ole weel nii tähtis, küll aga see, et sama osas, kus näituseks artikkel ilmus, ka õiendus ilmugu. Nüüd wõiwad ajalehed edaspidi õiendusi saada, mis wähest ehk pikemad wõiwad olla kui artikkel ise oli, ja pealegi wõib puudutatud olla artiklis mitte üks, waid 10 isikut, nii et neid õiendusi wõimatu on korruga lehte mahutada. Et see mitte soowitaw ei ole, sellepärast teen ettepaneku selle paragrahwi lõppu wälja jätta, alates sõnadega „ja ilma igasuguste märkusteta“ jne.

J. Reesen (kom.): See paragrahw on täitsa üleliigne, ta paneb ajalehede peale palju koormatust, kui tehakse sundslikuks awaldada igasuguseid teada-andeid ka eraisikute poolt, nagu järgmine paragrahw ütleb, et „Eelmises paragrahwis tähendatud alustel ja aja jooksul peab perioodilistes trükitoodetes awaldatama ka ametiasutuste, nende ametnikkude ning eraisikute poolt saadetud ümberlükkamisi ja õiendusi perioodilises trükitootes nimetatud asutuste ja isikute kohta jne.“ See järgmine paragrahw on ka puudulik — missugused need ametasutused õieti on, kellel on õigus saata? Eelmises paragrahwis on küll tähendatud, et tuleb awaldada Riigikogu juhataste, Wabariigi Walitsuse wõi tema liigete ja Riigikohtu esimehe poolt saadetuid ametlisi ümberlükkamisi, kuid ametlikkudeks asutusteks wõib lugeda ka igasuguseid walimiskomiteesid jne., ja nende poolt awaldatud õiendused on harilikult väga pikad, nii et kui ajalehtedele kohuseks tehakse neid kõike ära trükkida, siis ei saa need lehed, mis paar korda nädalas ilmuwad, peale nende õienduste midagi muud enam kirjutadagi. See muutub täitsa wõimatuks ja sellepärast teen ettepaneku seda paragrahwi wälja jätta.

Juhataja **K. Wirma**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Jaakson**: Härra rkl. Johanson'i poolt ettetoodud raskused on minu arvamise järele niisugused, millest kergesti üle saab. Seda tõendab ka see asjaolu, et käesolewa paragrahwi määrus on maksew praegu ja ei ole ta mingisugusi raskusi walmistanud. Lähemas numbris on minu arwates tarwilik õiendus üles wõtta, sest perioodiliseks loetakse ka niisugust trükitoodeid, mis alles kolme kuu pärast ilmub. Sellepärast, kui parandus wastu wõtta, wõiks õiendus mõnikord alles poole aasta pärast ilmuda. Õiendus peab ilmuma sellesamas lehe osas ja sellesama trükiga, kus ilmus ümberlükataw teade. See on tingimata tarwilik. Sellepärast tuleb paragrahwi lõpp kahtlemata sisse jätta.

Juhataja **K. Wirma**: Rkl. Johanson'i poolt on tehtud 2 ettepanekut. 1 ettepanek on: kolmandas reas, „lähemas numbris“ asemele wõtta „hiljemalt teises numbris“. Ja teine ettepanek on, et paragrahwi lõpp algades sõnadest „ja ilma igasuguste jne.“ wälja jätta.

Siis on rkl. Reesen'i poolt tehtud ettepanek § 10 wälja jätta. See aga ei ole iseseisew ettepanek, sellest teewad Riigikogu liikmed hääletamisel ise tarwilikud järeldused. Asun hääletamisele. Palun neid, kes rkl. Johanson'i ettepaneku poolt on, kätt üles tõsta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see parandus wastu wõetud. Siis on järgmine rkl. Johanson'i teine ettepanek: paragrahwi lõpp algades sõnadest: „ja ilma igasuguste märkusteta saadetise jne.“ wälja jätta. (Hääletatakse. Loetakse hääli.) Ettepaneku poolt on 11 häält ja wastu 18 h., sellega on see ettepanek tagasi lükatud. Panen § 10 parandatud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 10 wastu wõetud.

Protokolli kirjutamise tehnilistel põhjustel kuulutan weerandtunnilise waheaja. Waheaeg algab kell 12.40 min.

Peale waheaega jätkub koosolek kell 1.

Koosolekut juhatab abiesimees **K.**

Wirma.

Sekretäri kohal sekretäär **T. Kalbus.**

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 11. Eelmises paragrahwis tähendatud

alustel ja aja jooksul peab perioodilistes trükitoodetes awaldatama ka ametasutuste, nende ametnikkude ning eraisikute poolt saadetud ümberlükkamisi ja õiendusi perioodilises trükitootes nimetatud asutuste ja isikute kohta awaldatud teadete kohta, kui nad nende poolt, kelle kohta esialgne teade käis, alla kirjutatud on ja kui nad ei sisalda süüteo tundemärke ja piirduwad ainult ümberlükkawate asjaolude ettetoomisega.

Nimetatud saadetised awaldatakse maksuta niiwõrd, kui nad rohkem ruumi ei nõua, kui esialgne teade.

Sellest määrast, rohkemate ridade eest wõetakse maksu hariliku kuulutustariifi järele.

A. Tupits (õõl.): Ma tahaksin selle paragrahwi kohta mõned parandused teha. Nimelt tuleks siin sisse wõtta sõna „samamoodi“ perioodilises trükitootes jne. Nimelt saadetakse ajalehtedele wäga palju õiendusi teistes lehtedes ilmunud sõnumite kohta, ja ma arwan, et seadus peaks selles sõnaga ütleva, et ajalehed ei ole kohustatud teistes lehtedes ilmunud teateid ja õiendusi ära trükkima. Niisama tuleks lähemalt iseloomustada, missuguseid õiendusi on ajaleht kohustatud ära trükkima. Siin on öeldud, et neid peab awaldama, kui nad alla kirjutatud on ja kui nad ei sisalda kuriteo tundemärka ja piirduwad ainult ümberlükkawate asjaolude ettetoomisega. Asjaolusid wõib aga mitmekesisel kujul ümber lükata, ja see wõib wäga terawaid waidlusi ette tuua, mis sugugi tarwilik ei ole. Sellepärast teen ma ettepaneku peale sõnade „ei sisalda süüteo tundemärka“ juurde lisada sõnad „ei kanna waidluste iseloomu“. Kui õiendused on lühidad ja selged, siis awaldawad ka ajalehed neid alati wäga hea meelega. On wäga ajakohane, et uus trükiseadus ette näeb, missuguse aja jooksul ja missugusi õiendusi peab ära trükkima, kuid siin on see natuke puudulikult ette nähtud. Sellepärast teeksin ettepaneku sõnade järele „Nimetatud saadetised awaldatakse maksuta“ wõtta sõnad „eelmisel paragrahwis tähendatud aja jooksul“, kui nad jne. Siis weel tähendaksin selle kohta, et õienduse teksti pikkus peab wastama õiendatava asja tekstile. Kui seadus aga sel kujul wastu wõetakse, siis oleksid ajalehed kohustatud teinekord õige pikki õiendusi ära trükkima. Seadus ütleb küll, et wõib selle pikema osa eest maksu wõtta hariliku

kuulutuse tariifi järele, kuid selle pikema osa eest peab hakkama tihti kas wõi kohtu teel maksu nõudma. Sellepärast oleks wäga otstarbekohane, kui seaduses saaks ära tähendatud, et sellest määrast rohkemate ridade eest wõetakse awaldamise eel maksu harilikult kuulustariifi järele, mis-suguse ettepaneku ma ka teen.

L. Johanson (sd.): Ma teen ettepaneku § 11-as esimeses reas jätta wälja sõnad „alustel ja“. Kui nüüd § 10-as wõeti see nii wastu, et Riigikogu juhatus, Wabariigi Walitsus ja teised autoriteetlised asutused, siis sellega wõiks siin ju weel leppida ja siin kohal wõiks wast järele anda. Igatahes, kui aga nüüd hakatakse iga eraisiku kirja, mis tema õienduse näol saadab, artikli kohal esimesel küljel awaldama, mis muudaks ajalehe sisu, siis arwan mina, et seda siin küll tarwis ei ole. Küllalt oleks sellest, kui õiendus saaks awaldatud ühes teatud kohas, kust neid lugejad teawad otsida.

Siseminister K. Einbund: Lu-gupeetud Riigikogu liikmed! Siin on pa-randusi tehtud peaasjalikult ajakirjanik-kude ja ajakirjanduse toimetajate seisukohalt. Siin juures ei ole aga arwesse wõetud seda, et ajakirjandus mitte ainult Wabariigi Walitsust ja teisi kõrgemaid riigi keskasutusi, kellest eelmises para-grahwis kõneldi, ei puuduta, waid ta wõib eraisikuid, tuues nende kohta waletea-teid, wäga täbarasse seisukorda panna. Meie praeguse wabaduse juures wõib kir-jutada kõigist ja selle tagajärg on see, et tihtilugu peawad eraisikud ajakirjanduse all palju kannatama. Sellepärast ei pea mitte käesolewas seaduses ainult ajakir-janikkude ja ajakirjanduse huwisid kaits-ma, waid seadus peab kaitsma ka kõiki wabariigi kodanikke. Ja kui meie tahame kaitsta oma kodanikka ajakirjanduse wa-leteadete, sõimu ja laimu eest, siis peame meie kodanikkudele kõik wõimalused kätte jätma, et nad wõiksid oma au ja-lule seada, mis ühel ehk teisel korral aja-kirjanduse poolt maha kistud. Sellele järgneb harilikult kohtuprotsess, nii wõime öelda ning kohtus saab isik õigeks mõistetud. Kuid siin tuleb arwesse wõtta, et kohus tuleb pool, 1 kuni 2 aastat hil-jem, wõib olla ka kauem. Ja kui koda-nik siiski õigeks mõistetud saab, siis aasta ehk kahe pärast ei kaota tema kohta il-munud seletus, — wõib olla ka, et ajakirjan-dus ei awaldagi seda kõike terwelt, — tema kohta awaldatud ekslikka teateid ja

kodaniku peale jääb siiski teatud wari la-suma. Sellest seisukohast wälja minnes peaks kodanikkudele õigus antama kõigi nende asjaolude tõttu, nagu Wabariigi Walitsuselegi, ennast kaitsta, piirates sa-made asjaoludega. Juhin lugupeetud Riigikogu liikmete tähelepanu selle peale, et meie ei wõi nüüd kodanikkudelt neid alu-seid ära wõtta oma õiendamistel, mis on riigiasutustele lubatud. Sest minule näib, et au asjus peab iga kodanik ajakirjan-duse wastu kaitstud olema, niisamuti kui iga riigiasutus. Sellepärast ei saa mina just kodanikkude huwides kõnelda selle poolt, et need alused, mis riigiasutustel au kaitseks on, laimuste ja sõimude wastu, et need alused kodanikkudelt wõetud saaks.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Jaakson: Rkl. Tu-pits'a poolt on tehtud kolm parandust. Kaks neist sisulisi muudatusi ei tee, nad on puht redaktsioonilised. Esimene neist soowitab juurde lisada neljandas reas sõnadele „perioodilises trükitootes“ sõna „samas“ nõnda, et see rida kujuneks „samas perioodilises trükitootes“. Selle sõ-naga tahetakse täpiselemalt ära tähenda, missugusest trükitootest jutt on. Mina sellele wastu ei waidle.

Teine parandus oli, et maks peab ette tasutud saama. See on iseenesest mõis-tetaw, sest ka kuulutuste eest peab maks olema ette ära tasutud. Ka selle pa-randusega wõin ühineda. Kolmas parandus, et need õiendused ei tohi kanda waidluse iseloomu, on juba sisuline. See küsimus oli komisjonis laialt ja pikalt arutusel. Kuid meie leidsime, et selle läbi, mis siin ära tähendatud on, et õiendus peab piirduma ainult ümberlükatawate asja-olude ettetoomisega, on küllalt selgesti öeldud, mida just õiendus eneses sisaldada wõib. Sellepärast ei oleks mitte enam tarwilik siin weel lähemalt ära tähendada, et õiendus ei tohi kanda waidluse ise-loomu. Ei oleks mitte õige, kui meie liiga kergesti lubaksime ajalehtedele keelduda õienduse awaldamisest. Siin peawad mitte üksi ajalehetoimetused kaitstud olema, waid, nagu härra siseminister õieti tähendas, ühtlasi ka kõigi riigikodanik-kude huwid. Sellest seisukohast ei saa ma mitte ühineda selle wiimase rkl. Tu-pits'i parandusega. Niisama ei wõi mina ühineda rkl. Johanson'i parandusega, mis selles seisab, et wälja tuleks jätta esime-

ses reas sõnad: „alustel ja“. Kui meie selle paranduse vastu wõtaksime, jääks toimetusele wabadus, missuguses lehes osas ta õiendust tahab awaldada ja missuguse kirjaga. See aga oleks igatahes väga raske kodanikkude õiguste kärpimine ning teeks sagedasti õienduse tähtsusetaks. Sellepärast ei saa ma ka selle parandusega mitte ühineda.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Tupits'i poolt on järgmised parandused § 11 kohta: 4. reas, kus on öeldud: „...ja õiendusi perioodilises trükitootes jne.“ selle asemele kirjutada: „ja õiendusi samas perioodilises trükitootes“. Nii et siin tuleks sõna „samas“ juurde panna. Siis on 5. reas sõna „kohta“ asemele panna „puhul“, nii et see koht kõlaks järgmiselt: „...ja isikute kohta awaldatud teadete puhul, kui nad nende poolt, kelle kohta esialgne jne.“ siin oli nimelt kaks korda korratud sõna „kohta“.

Järgmine parandus on I lõike eelwimases reas juurde wõtta: „ei kanna waidluse iseloomu“, see oleks peale sõna „tundemärke“. Siis teises lõikes wõtta juurde sõnad: „ja eelmises paragrahwis tähendatud aja jooksul“ ja wälja kustutada sõna „niiwõrd“, nõnda et lõike algus kõlaks järgmiselt: „Nimetatud saadefised awaldatakse maksuta“ ja eelmises paragrahwis tähendatud aja jooksul, kui nad rohkem ruumi ei nõua, kui esialgne teade“. Siis kolmandas lõikes on ettepanek tehtud juurde wõtta sõnad „awaldamise eel“. Nõnda et I rida kõlaks järgmiselt: „Sellest määrast rohkemate ridade eest wõetakse awaldamise eel maksu hariliku kuulutustariifi järele.“

Siis on rkl. Johanson'i poolt ette pandud § 11. wälja jätta sõnad „alustel ja“. Nii et esimene rida kõlaks järgmiselt: „Eelmises paragrahwis tähendatud aja jooksul peab jne.“

Rkl. Tupits'i parandustega on aruandja muus osas ühinenud peale paranduse — I lõike lõppu juurde wõtta sõnad „ei kanna waidluse iseloomu“. Kui Riigikogu liigete poolt eriti hääletamist ei nõuta, siis nad eriti hääletamisele ei tule. Keegi eriti hääletamist ei nõua, siis tuleb hääletamisele ainult rkl. Tupits'i ettepanek juurde lisada sõnad „ei kanna waidluse iseloomu“. Asun hääletamisele. (H ä ä l e t a t a k s e. L o e t a k s e h ä ä l i.) Ettepanek on saanud poolt 21 häält, vastu 11, seega w a s t u w õ e t u d.

Palun neid, kes rkl. Johanson'i paranduse poolt on, kätt üles tõsta. (H ä ä l e t a t a k s e.) See ettepanek on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Siis palun neid, kes paragrahwi parandatud kujul wastuwõtmise poolt on, kätt üles tõsta. (H ä ä l e t a t a k s e.) Wastu on üksikud. § 11 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Jaakson (loeb): § 12. Walitsuse asutuste poolt awaldamiseksaadetud teadaandeid ja kuulutusi on kuulutusi-awaldawa perioodilise trükitoote wastutaw toimetaja kohustatud awaldama ühes kahest lähemas ilmuwast perioodilise trükitoote numbris hariliku kuulutusmaksu eest.

Juhataja K. Wirma: (H ä ä l e t a t a k s e.) § 12 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Jaakson (loeb): § 13. Keelatud on trükitoodete kaudu awaldada ilma sellekohase loata riigiasutuste salajas-hoitawaid protokolle, ametlisi kirju, dokumente ehk nende sisu, samuti ka teateid Riigikogu kinnistel istungitel arutatawatest asjadest.

L. Johanson (sd.): Selle paragrahwi redaktsioon on niisugune, et raske on ütelda, mis siin salajas hoitakse ja mis keelatud on. Siin on nüüd emb-kumb, kas riigiasutustes salajashoitawaid mitteametlikka kirju wõib awaldada wõi üldse igasuguseid ametlikka kirju ei wõi awaldada. See tähendab, kui mulle põllutööministeeriumist wõi kusagilt mujalt tuleb ametlik paber, siis seda awaldada ajalehes ei tohi. Dokumentide kohta on öeldud, et neid üldse mitte awaldada ei tohi. Tuleb wälja, et ikka kordkorralt lähewad laiemaks need piirid, mis ulatuses kirjatöid awaldada ei tohi. See redaktsioon on täiesti õnnetu. Ta oleks wast selgem olnud, kui oleks siin „wõi“ igalpool wahel olnud. Seda esiteks. Teiseks ei näi ka täiesti selge olewat, mis Riigikogu kinniste istungite all arwatakse. Elarwe-kommisjon on ju ka ometi kinnine. Teen ettepaneku seda paragrahwi komisjoni tagasi anda.

A. Tupits (põl.): Mina katsusin üht paremat redaktsiooni kokku seada, ei tea kuidas ta õnnestas, aga ma loeks ta ette. Siin on tähendatud nimelt „ilma sellekohase loata“. Mina paneksin ette „ilma wastawa ametasutuse loata“ ja siis

wõtaksin ka sisse sõnad: „teateid Riigikogu ja tema komisjonide kinnistel istungitel“. Nii et see redaktsioon oleks järgmine: „Keelatud on trükitoodete kaudu awaldada ilma wastawa ametasutuse loata riigiasutuste salajashoitawaid protokolle, kirju ning dokumente, samuti ka teateid Riigikogu ja tema komisjonide kinnistel istungitel arutatawatest asjadest“.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Jaakson: Ma pean tunnistama, et see redaktsioon on selles mõttes puudulik, et wast ehk wõiks arwatud saada, et „salajashoitawaid“ käib ainult protokollide kohta, ja sellepärast oleks selgem, kui „salajashoitawaid“ järele koolon panna. Siis käiks see koht järgmiselt: „ilma sellekohase loata riigiasutustes salajashoitawaid: protokolle, ametlisi kirju, dokumente ehk nende sisu“. Seda viimast „ehk nende sisu“ ei ole härra Tupits'i ettepanekus mitte ja sellepärast ei saa ma selles osas tema ettepanekuga ühineda, sest kui meie keelame ära awaldamast salajashoitawaid dokumente, siis peame ka ära keelama nende sisu kirjeldamise ehk awaldamise. Sellepärast peaksid need sõnad ikkagi siia sisse jääma. Järgmine parandus oli: „ilma sellekohase loata“ asemele panna „ilma wastawa ametasutuse loata“. Mina leian, et selles mõttewahet ei ole, aga „sellekohase“ oleks parem.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Johanson'i poolt on ettepanek tehtud seda paragrahwi komisjoni tagasi anda. Rkl. Tupits'i poolt on ettepanek tehtud 1) esimese rea lõpus „sellekohase loata“ asemele wõtta „wastawa ametasutuse loata“. 2) Kolmandas reas wälja jätta sõnad „ehk nende sisu“. 3) Kolmandas reas enne sõna „Riigikogu“ wõtta sisse sõna „teateid“ ja peale sõna „Riigikogu“ wõtta „ja tema komisjonide“. Aruandja on ühinenud kolmanda paranduse ettepanekuga, kuna parandustega: „sellekohase“ asemele panna „wastawa ametasutuse“ ja wälja jätta sõnad „ehk nende sisu“, aruandja ühinenud ei ole ja sellepärast tulewad nad criti hääletamisele, kui Riigikogu ei peaks otsustama seda paragrahwi komisjoni anda, nagu rkl. Johanson ette pani.

Palun neid Riigikogu liikmed, kes rkl. Johanson'i ettepaneku poolt on, käsi üles tõsta. (Hääletatakse.) Enamus on

wastu. See ettepanek on nähtawa enamusega tagasi lükatud.

Palun neid, kes rkl. Tupits'i ettepaneku poolt on, kätt üles tõsta. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Siis on weel rkl. Tupits'i teine parandus. Palun neid, kes on selle poolt, kätt üles tõsta. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Nüüd panen hääletamisele paragrahwi parandatud kujul. (Hääletatakse.) § 13. on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Jaakson (loeb): § 14. Siseministri ja sõjaministri ettepanekul wõib Wabariigi Walitsus teatawa aja peale ära keelata teadete awaldamist perioodilistes trükitoodetes kõigi kaitsewäe jõudude ja nende liikumise ning riigikaitse abinõude, kui ka mobilisatsiooni üle.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 14 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Jaakson (loeb): II. Wäljamaalt sissetoodawatest trükitoodetest. § 15. Raamatukaupleja wõi muu isik, kes Eesti wabariiki on trükitooteid wäljamaalt sisse toonud laialilootamiseks müügi ehk mõnel muul teel, on kohustatud enne saadetuste wastawast tolliasutusest wäljaandmist saatma siseministriumile trükitoodete nimekirja, milles peab sisalduma iga trükitoote nimetus, eksemplaaride arw ja kui andmed trükitootes leiduwad, siis ka trükkimise aasta, trükkimise koht ja autori nimi. Tolliasutused wõiwad saadetused wälja anda ainult pärast selle kohustuse täitmist.

Märkus: Nimetatud kohustus ei ole maksew:

1) wäljamaalt sissetoodud trükitoodete kohta, mis teaduslikkudele ja ametasutustele määratud ehk nende läbi tellitud on;

2) wälisriikide diplomaatiliste ja sõjawäeliste saatkondade wõi esitajate poolt kaasatoodawate wõi nende nimele saadetawate trükitoodete kohta;

3) trükitoodete kohta, mis postiga eraisikutele saadetud ehk eraisiku poolt kaasatoodud, kuid mitte rohkem kui 2 eksemplaari igast nimetusest;

4) § 8 ettenähtud trükitoodete kohta.

M. Neps (sd.): Kuigi need nõuded mitte niisugused ei ole § 15-as, et neid absoluutselt võimatu oleks täita, on see täitmine tegelikult siiski väga raske. Enne kui raamatuid kätte saada, peab saatma siseministeeriumi trükitoodete nimekirja, mis sisaldama peab eksemplaaride arvu, trükkimise koha, autori nime ja terve rida teisi teateid ja alles siis annavad tolliasutused väljamaalt sissesaadetava kirjanduse välja. Ma pean tähendama, et väga raske on neid nõudmisi täpisealt täita ja kõiki neid andmeid täpisealt anda. Ei ole aga pakisaajal neid andmeid kõiki teada, siis võiks selle tõttu pakk tollivalitsusesse tagasi minna — see ei oleks igatahes mitte soovitatav. Teen ettepaneku seda paragrahvi tagasi anda komisjoni järelewaatamiseks ja kui see ettepanek mitte ei peaks läbi minema, siis vähemalt vastu võtta järgmine parandus: välja jätta sõnad: „enne saadetise tolliasutusest väljaandmist“ ja „tolliasutused võivad saadetusi välja anda ainult pärast selle kohustuse täitmist.“ Ma küsin, kuidas saaks kontroleerida andmeid, kui neid pakisaajal ei ole? Siis peaks tema waleteateid siseministeeriumile saatma ja tollivalitsus ei saa ometi nimekirja võrdlema hakata. Ka ei saa tollivalitsus mitte tsensori ametit täita. Teen ettepaneku seda seadust komisjoni anda või minu parandus vastu võtta..

J. Piiskar (is.): Kui see paragrahw sel kujul vastu võetakse, nagu ta on esitatud, siis ei tähenda see rohkem ega vähem, kui lihtsalt väljamaalt raamatute sissetoomise ärakeelamist, sest sarnastel tingimustel ei ole üldse võimalik väljamaalt kirjandust kätte saada. Kui siiski keegi sellega toime saab, siis tahab ta saadud raamatuid müüa sarnase hinge hinna eest, et harilik surelik neid osta ei jõua. Enne raamatusaadetuse kättesaamist nõutakse sarnaseid teateid, mida anda võib alles siis, kui raamatud kätte on saadud. Selle nõudmise rahuldamiseks oleks ainuke tee see, et tellijad nõuaksid arwetes kõiki neid andmeid, mis käesolewas paragrahwis nõutakse. Kes väljamaalt saadud arweid on näinud, see teab, et harilikult arweid sarnase täpisealusega ei kirjutata. Kui siis Eesti raamatukauplejad välismailt kirjandust tellides nõuaksid sarnaseid arweid, siis raskendab see tellimiste täitmist ja mõjub kaasa, et ei hakatagi tellimist täitma, waid öeldakse: „Las inimesed õpiwad enne asju ajama“.

Mis küsimuse eriti raskeks teeb, on see, et ärid, kes väljamaa firmadega ühendusse on astunud, saavad seal tihti kas proowiks või komisjoni peale raamatuid ilma tellimata. Samuti on aeglase tellimiste täitmise juures saajal oodata wahel terve rida tellimisi ja raamatukaupleja ei teagi sagedasti, missugune tellimine kohale on jõudnud, mispärast tal ka võimalik pole nõutud andmeid anda. Edasi tähendab niisuguse täpsusega andmete nõudmine tsensuuri sisseseadmist. Põhiseaduses on märkus, et Eestis tsensuuri ei ole, aga siseminister ja tema ametnikud wõtawad enesele ülesandeks tsensuuri sisse seada väljamaa kirjanduse jaoks. Sarnase korralduse tagajärjel peab tekkima uus liik raamatukauplejaid või agente nende asutuste näol, mis on üles loetud § 15 märkustes, kus on öeldud, et nimetatud kohustus ei ole maksew: „1) Väljamaalt sissetoodud trükitoodete kohta, mis teaduslikkudele ja ametasutustele määratud ehk nende läbi tellitud on“. Tähendab, kui tahetakse raskustest üle saada, siis tuleb raamatuid tellida siseministeeriumi kaudu. Siseministeerium awab väliskirjanduse osakonna või kontori ja pääseb sel teel ise oma määrustest mööda. Teine tee oleks, kui mõni teadusline asutus, näituseks Tartu ülikool ehk Tallinna tehnikum — ma ei tea küll, kas härra siseminister Tallinna tehnikumi loeb ses mõttes teaduslikuks asutuseks või mitte, aga ütleme, et ta loeb —, awawad väljamaa kirjanduse tellimise osakonna. Võib olla peetigi neid asutusi silmas, taheti neile võimalus anda ärilise tegevusega wilumiseks. Kui lugu nii on, siis öeldagu seda.

Märkus 2 järele ei käi selle paragrahwi kohustus ka välisriikide diplomaatiliste ja sõjawäeliste saatkondade või esitajate poolt kaasatoodawate või nende nimele saadetawate trükitoodete kohta. Kui välisriikide saatkonnad sellest huwitatud on, et nende kirjandus Eestisse pääseks ja huwi näib neil olewat selleks, et Eestiski nende kultuuri saawutustega tutvunetakse, siis peawad nemad kirjanduse muretsemise ja tellimise oma ülesandeks wõtma.

See paragrahw pole enam bismarck'i-aegsestki seadusest, nagu härra Weiler ühe teise paragrahwi puhul tähendas, waid see on paragrahw, mis Eesti korraga Euroopasse wiiks. Kõik, kes huwitatud on waimutoodete Eestisse pääsemisest,

kõneleksid ühe ropsuga Eestist, kui „omapärasest“ maast.

Trükiseadusesse ei ole tarwis sarnast paragrahwi üldse. Kui enamus aga ei taha seda paragrahwi välja jätta, siis tuleks see tingimata komisjoni tagasi anda, kui ei taheta seadust vastu võtta niagu mõnda naljanumbrit.

L. Johanson (sd.): Ka siit paragrahwist paistab välja, et selle seaduse kokkuseadmise juures on isesugune waim walitsenud. Käesolewa paragrahwi p. 4 on öeldud, et tema ei ole maksew § 8 ettenähtud trükitoodete kohta. § 8 on üles märitud muuseas kaupade hinnakirjad, kuulutused jne. Tähendab, neid võib väljamaalt sisse wedada ja nendega ühes kõiksugu kõlbluswastaseid asju, kõiksugu weristewäryidega kinokuulutuste pilte ja muud. Kui aga hakatakse sisse tooma rahwaraamatukogule tarwilikka raamatuid, siis käib see kohe eeltsensuuri alla, sest see paragrahw on täiesti eeltsensuuri paragrahw. Kui ta vastu wõetakse, siis on kindel, et meil eeltsensuur on Eestis ja põhiseadus selles osas tühistatud. Üldse näib aga selle paragrahwi juures sama waim walitsewat, mis Wenemaal oli 15—25 aastatel läinud aastasajal, kus ei tohtud enam ajakirjanduses tarwitada sõna „Walitsus“, „direktor“, „ametnik“ kus isegi Katarina raamat — „Kodaniku õigustest ja kohustustest“ — ära korjati ja võib olla, et meie jõuame wiimaks selleni, kus härra siseminister Einbund'i „Õiguslik riik“ ka ära konfiskeeritakse sama seaduse põhjal.

Mis puutub selle paragrahwi märkuse I osasse, siis on siin öeldud, et nende väljamaalt sissetoodud trükitoode kohta ei ole see mitte maksew, mis teaduslikkude wõi ametasutuste läbi tellitud on. Sõna „ametasutused“ mõiste ei ole kindlaks tehtud, mis selle all mõistetakse ja kas selle alla tuleb lugeda ka omawalitsuse asutusi, niisamuti ka koolisid. Koolid töötawad kõiksugu raamatute ja õpeabinõudega, mis väljaspoolt sisse toodud. Kui nüüd ametasutustele erand tehakse, siis tuleks ka neile erand teha. Ja kui ei ole küllalt selge, et omawalitsuse asutused ka sõna „ametasutuste“ alla käiwad, siis teaksin ma sellekohase paranduse ja nimelt wastawasse kohta juurde võtta sõna „omawalitsuse asutustele“. Niisama ei ole ka selge, et teaduslikkude asutuste alla raamatukogud käiwad. Et soowitaw ei ole raamatukogusid seada politsei

walwe alla, siis peaks wõimaldatama raamatukogudele raamatuid sisse tuua, ilma eeltsensuurita ja sellepärast tuleks sõna „ametasutustele“ järele panna sõna „raamatukogudele“.

J. Reesen (kom.): Meie juba I lugemisel tähendasime selle seaduse kohta, et see seadus saab töörahwale ja ajakirjandusele palju takistusi tegema ning nendele, kes walitsewate klasside vastu opositsioonis seisawad, suukorwid pähe panema. Ma pean alla kriipsutama weel seda, et siseminister tähendas siin, et kodanikkudel peab olema õigus oma au kaitsta laimamiste jne. eest. Kui meie wõime laimamiste ja arwustamiste mõiste, siis näeme, et seda igast wähe- mastki sõnast välja lugeda võib. Näituseks tehti minule Riigikogu juhatus poolt märkus sellepärast, et ma siit kõnetoolilt sõna „papp“ tarwitasin. Tähendab, et töölisteesitajad ei tohi seda sõna tarwitada, mis muidu ajalooliseks sõnaks, terminoloogiaks saanud on. Et töölistelehtede weergudel sagedasti wabrikudirektorite kohta sõnu „paksmagu“ jne. tarwitatakse, siis ei saa pärast muud, kui öiendada.

Mis puutub käesolewat paragrahwi, siis võib öelda, et see paragrahw muutub õieti tsensuuri paragrahwiks. Seal on öeldud järgmist: „§ 15. Raamatukaupleja wõi muu isik, kes Eesti wabariiki on trükitooteid väljamaalt sisse toonud laiali- laotamiseks, müügi ehk mõnel muul teel, on kohustatud, enne saadetuste wastawast tolliasutusest väljaandmist saatma siseministeriumile trükitoodete nimekirja, milles peab sisalduma iga trükitoote nimetus, eksemplaaride arw ja kui andmed trükitootes leiduwad, siis ka trükkimise aasta, trükkimise koht ja autori nimi.“ Meie teame, et on palju raamatuid ilmunud ja saab ka edaspidi ilmuma, kus ei ole otsekohe ära tähendatud autori nimi. On ka warjunime all ehk sagedasti üsna ilma nimeta. Kui nüüd tahetakse teatawat trükitoodeid sisse tuua, kus pole ära tähendatud autori nimi ega ka trükkimise koht, siis teda sisse tuua ei saa, sest wormiliselt ei wasta ta selle paragrahwi nõuetele. Kui nüüd võtta teine külg, et trükitoode nimekiri peab siseministeriumile kirjalikult sisse antud saama, siis tekib küsimus, kas ei saa trükitoodeid selle läbi mitu nädalat tolliwalitsuses kinni peetud, enne, kui nad välja antakse. See wahekord on täiesti lahendamata ja mina arwan, et ei

saa wäärnähtust ära hoida, et väljamaalt tellitud ajalehed isiklikuks otstarbeks ära kasutatud ei saaks ja et nad alles wõib olla 3 kuu pärast kätte saadetakse. Need asjaolud on täiesti lahtiseks jäetud ja ei ole ette näha, missuguste takistustega veel tegemist teha tuleb. See on veel rohkem, kui tsensuur, see on otsekohe siseministeriumi poolt, siseministeriumi äranägemise järele väljamaalt sisseweetawa ajakirjandusele takistuse tegemine. Siin on juba tähendatud selle kohta, et ei ole kindlasti ära määratud „ametasutuste“ mõiste. Meil on väga palju ametlisi, kui ka poolametlisi asutusi ja kui wõtta ametiühisusi, siis peab ütleva, et ka need ametasutused on, sest ka neil on teatawad õigused jne. Kui aga wõtta teisest küljest ja wadata, kuidas nendega ümber käidakse, siis näeme, et nemad praegusel korral mingisugused juriidilised isikud ei ole ja sellepärast leiab mina, et see seaduse paragrahw on puudulik. Kui nüüd wõtta märkus I, siis näeme, et seal ära tähendatud pole, missugused need amet- kui ka teaduslised asutused on. Siin wõiwad tulla õpeasutused ja kuulutada ennast teaduslikeks asutuseks, kuid ka haridusselts wõib olla teaduslik asutus, niisamuti ka seltsi juures olew üks organ wõib ennast selleks nimetada, nii et üldse see punkt on niiwõrd sisuta ja temast üldse aru ei saa. Sellepärast teen ettepaneku, seda komisjoni anda.

K. Ast (sd.): Selle seaduseelnõu § 15 autor näib nähtawasti arwamisel olewat, et meil väga kerge on väljamaalt kirjandust sisse tuua, mõnede kurbade kogemuste tõttu julgen aga tõendada, wastuoksa — et meil väga raske on praegu väljamaalt kirjandust tuua. Raskeks teeb selle peasjalikult tolli tegewus; tolliseaduses on küll niisugune määrus, et ilma pookimata wõi köitmata raamatuid wõib tuua, kuna kõik need trükitooted, mis pookitud, tolli alla käiwad. See määrus on palju raskusi teinud, isegi meie raamatukogudelt on mul väga rasked kaebused selle kohta, et raamatud on seisnud Tallinna tolliladudes nädalate ja isegi kuude kaupa. On mingisugused imepärased tollitakistused, millest ei saada aru. Kui Prantsuse weinid ja muu sisse tulewad, kui nad aga on deklareeritud, siis maksawad kirjanduse jaoks miskipärast veel erilised kitsendused, mille kõrwaldamine rohkem aega wõtab, kui muu kauba tollitamine.

See paragrahw teeb veel eraldi kitsendust selle tõttu, et siseminister eriti huwitatud on sissetoodawa kirjanduse sisust ja endale laseb seda teatada. Kui väljamaalt sissetoodawa kirjanduse hulka arwesse wõtta, siis wõime arwata, et meil väljamaalt kirjanduse sissetoomine otse üle jõe käib ja üldse väga raskeks läheb. Mida tahetakse siis õieti kätte saada selle määrusega? Et just nimelt siseministrile peab deklareerima teatawa täpisealsusega sissetoodud kirjandust ja seda, millest ta koos seisab, et peab esitama täieliku nimekirja selle üle, millest kaup eraldi koos seisab. Nähtawasti on see mõnesugusest kartusest, mille kohta wast § 16 wõiks selgust tuua. Järgmine, 16-es paragrahw räägib sellest, et siseministrile jäetakse õigus ära keelata trükitoote laialilaotamist wabariigi piirides kunni 2 aastani, kui wabariigi kohtute poolt 12 kuu jooksul kaks konfiskeerimise wõi häwitamise otsust on tehtud.

Rohkem keelusid, mis väljamaal ilmuwa kirjanduse kohta käiks, silma ei ole puutunud. Selle seaduseelnõu järele näib nii olewat, et siseminister arwab, et väljamaal on niisugust kirjandust, mida Eestis laiali laotada lubada ei wõi, ja sellepärast temal peab olema täpisealne ülewaade sellest, mida piiri kaudu sisse tuuakse. Aga lubage, ei ole ju ometi sissetooja isiku asi selle eest hoolitseda, et politsei informeeritud oleks. On ju ometi sellekohane seadus, mille rikkumise eest, kui asi awalikuks tuleb, süüalust wastutusele wõetakse. See peab ju ometi tolli ja politsei enese ülesanne olema hoolitseda, et keelatud trükitoodeid sisse ei toodaks. Mina, kui raamatukaupleja, ei ole summitud selle eest hoolitsema, et politseil see, mis temal ülesandeks on, teada oleks, mina tean, et mind karistatakse, kui ma kuriteo korda olen saatnud ja et selleks riigis politseiwõim on, kes mind kohtu kätte toimetab. Siin aga soowitakse järelwalwe wõimudele ülewaate saamine sedawõrd kergeks teha kõigest sisseweetawast kirjandusest, et selle isiku, kes ei mõtlegi üldse seadust rikkuda, tegewuswabadust kitsendatakse. Mispärast wõidakse sisse tuua igasuguseid weine ja miks ei ole nende kohta niisuguseid kitsendusi maksmas?

Igasuguste weinikauplejate ja sanatoogeni ja hämatogeeni, mis iseenesest väga kahtlased arstirohud, reklaami tegemine puru silma pilduniseks on, kui äri-

line kirjandus, sissetoomiseks lubatud, kuna aga muu kirjandus erilise walwe alla seatakse, mida muul teel sisse tuua ei saa, kui wastawa siseministri sanktsiooniga.

Edasi leian ma, et § 16, mis edaspidi arutusele tuleb, seotud on § 15., mispärast luban märkusi teha selle paragrahwi kohta. Nagu ma juba tähendasin, wõib siseminister 2 aastaks ära keelata trükitoote laialilaotamise Eestis. Mida mõeldakse selle all? Kas laialilaotamiseks ka seda loetakse, kui mina, näituseks, kui harilik kodanik, tellin endale wäljamaalt ühe ajalehe wõi kuukirja. Kui siin ka seda on mõeldud, ja sellest tekstist wõib seda aru saada, noh siis on see sarnane imelik keeld, mida ainult üks korrapäraline bürokraatlik riik nagu Wenemaa enne rewolutsiooni oli, wõib luua, mida aga demokraatlik riik oma kodanikkude suhtes maksma panna ei tohi. Isiklikult peaks igasugu kirjanduse saamine wõimaldatud olema. Arwesse wõttes, et § 15 kohta ettepanek on tehtud seda paragrahwi komisjoni anda, sest et see paragrahw tõepoolest läbikaalumist tarwitab, — kas kustutatakse ta lõpulikult maha wõi muudetakse ta sarnaseks, et ta wastuwõetaw oleks, — siis teen ma weel ettepaneku, et ka § 16, mis § 15 sarnane, samuti komisjoni antaks.

Siseminister K. Einbund:

Minule näib, et kaunis laialt seltskonnas ja ka Riigikogus ühe osa liigete keskel walitseb arwamine, nagu meil kirja samuti ka suusõna kaudu wõimalik ei oleks kurja teha. Mina niisugusele seisukohale kuidagi asuda ei saa ja sellepärast leian, et kuritegewus peab mitte ainult tagantjärele karistatud saama, waid teatawal korral peab kuritegewus ka ette ära hoitud saama, et riigiwõimule peaks abinõud kätte saama antud, et temal seaduste kaudu wõimalik oleks kuritegewust jälgida ja neid wastawa karistuse sanktsiooni alla wiia. See on seisukoht, millest iga seadusandlus peab wälja minema ja minu teada on Riigikogu sellest seisukohast ikka ja alati kinni pidanud. Nüüd, kus meie sellestasamast riigikaitse seisukohast asume selle paragrahwi juurde, siis näib minule, et meie, kas ei ole mitte küllalt tähelepanelikult teda lugenud, wõi ei ole tahtnud temast mitte nii aru saada, nagu selle paragrahwi autorid ja ka komisjon sellest on aru saanud. Rkl. Ast kõneles siin mingisugusest eeltsensuurist.

Tõepoolest, kuulates lugupeetud wastuwaidlejaid, näis minule, et rkl. Ast tahtis weeretada kõik selle raskuse tolliwalitsuse peale öeldes, et juba tolliwalitsus keelawat ja hoidwat, et seaduswastased asjad sisse ei toodaks. Kui see seaduswastane mitte ei ole, siis mispärast tolliwalitsus seda siis wälja ei anna. Waadake, just see on tsensuur, ja seda meie selle eelnõuga kätte saada mitte ei taha. Meie oleme selle eelnõuga hoidunud igasugusest tsensuurist kaugele ja kui siin edasi on kõneldud raskematel kuriteokordadel konfiskeerimisest, siis sünnib see ainult kindla kolitu kontrolli all, kusjuures lühikese aja jooksul peab kohus oma otsuse tegema.

Edasi kõneleb rkl. Johanson sellest seadusest, kui mingisuguse paha waimu awaldusest. Siin pean ma ütleva, et minule see literatuur küllalt tuttaw on, mis rkl. Johanson'ile omane ja see seaduseelnõu on kaugelt selle teostus, mida rkl. Johanson'i programm enesele aastakümneid nõudnud on. Sellepärast seda waimu käesolewast eelnõust otsida, mida temal mitte ei ole, oleks täiesti asjata. Et sellest paragrahwist aru saada, selleks peaksime meie teda teiste paragrahwidega wõrdlema. See paragrahw ei ütle muud midagi, kui seda, et enne, kui wastawast tolliasutusest trükisaadetud wälja antakse, on sissetooja kohustatud siseministeeriumile saatma trükitoote nimekirja, milles trükitoote nimetus, eksemplaride arw ja autori nimi, kui wiimane trükitootes leidub. Kui meie kõneleme, et siin mingisugusest siseministri lubast juttu on, et enne trükitooteid kätte ei saada, kui luba ei ole antud ja et siin kogu mingisugusest konfiskeerimisest wõiks rääkida, siis midagi sarnast ei ole selles paragrahwis mitte öeldud. Lugu on ainult selles, et selle paragrahwi järele tolliwalitsus ei anna enne raamatuid wälja tolli pealt, kui ei ole nimekiri nendest raamatutest saadetud siseministeeriumile teatamiseks. Peale selle, nagu nüüdki, tulakse raamatutele järele ja kui nimekiri täielik ei ole, siis märgitakse see tolli peal ära tolliametniku juuresolekul ja nimekiri läheb otsekohe edasi ja raamatud antakse wälja. Kui ma nüüd küsiks, kuidas see üldse teisiti wõiks olla, — sest riigiwõimul peab ometi teada olema, mis sugust kirjandust wäljamaalt sisse tuuakse, — ja kui ükskõik oleks, mis sisse weetakse kirjandusturult, siis ei waidleks ma pahempoolsetele mitte wastu. Kuid

nüüd jääb mul arusaamatuks, mispärast meie sarnased kohustused oma siseturu kirjandustoodetele peale paneme, et nad peawad raamatutele autori nime peale trükkima, wastawad eksemplaarid prokuröörile saatma jne., aga wäljamaalt sisseweetawa kirjanduse nendest kohustustest wabastame. Niisugusesse eesõigustatud seisukorda ei tahaks ma wäljamaa kirjandust mitte panna. Mulle näib, et seda, mis meie oma siseturu kirjandustoodete kohta nõuame, nõuda wõime ka wäljamaa kirjandustoodete juures. Minu arwates on see kõige kergem trükitöö järewalwekord ja kõige kergemad kohustused, mis sellega kirjandusele peale on pandud. Minu eelkõneleja, härra Ast, ütles, et see olla politsei mure, kuidas tema teada saab, missugust kirjandust sisse toodud. Kui meie niisuguse korra sisse seame, siis hõlbustame meie sellega märksa politsei tööd, hõlbustame järewalwe aparadi tööd ja saawutame tööjõu kokkuhoidmise. Kui sissetoodud trükitoodete juures põhjusi leitakse, siis tõstatatakse muidugi kohtuprotsess ja raamatute sissetooja wõetakse kohtulikule wastutusele. Kui meie sissetoomise juures mingisugust kontrolli ei peaks, waid politsei peale paneksime kohustuse meie kirjandusturul esinewate toodete järele walwata, siis peaks politsei kõik raamatukauplused läbi käima ja läbi otsima ja niisugusel korral jõuaks meie seisukorra juurde, nagu siin pahempoolsete poolt ette toodud. Siis oleksid sellel paragrahwil weel halwemad tagajärjed. Kui meie § 15 kokkukõlasse seame § 7 wiimase lõikega, mida meie juba wastu wõtsime, missugune paragrahw wäljaantawa kirjanduse kohta käib meie siseturul, siis peab see analoogiline olema ka wäljamaalt sissetoodawa kirjanduse kohta, muidu ei saa meie kuidagi teada, mis meile üle piiri sisse weetakse. Tähendan weel kord, et siin ei ole tegemist mingisuguse kitsendusega, waid see on lihtne teadaande kord ja see paragrahw on tingitud teadaande korrast, aga ei ole mitte mingisugune eeltsensuuri paragrahw. Ühelgi wõimul ei ole siin õigust antud eeltsensuuri teha. Kui raamatus kuriteo tundemärke leitakse, siis wõetakse sissetooja wastutusele, sellepärast, kordan weel, on see paragrahw ainult teadaande korrast tingitud.

L. Johanson (sd.): Härra siseminister kinnitab, et see paragrahw ei ole

mitte eeltsensuuri paragrahw, waid sisaldab teatawat järewalwe korda. Selles paragrahwis ei ole küll muud midagi ette nähtud, kui teadaandmise kord. Kuid § 17 on aga ühtlasi siseministril õigus artud trükitoodete aresti alla panna kunni kohtuotsuseni. Tähendab, ka need raamatud käiwad, enne kui neid sisuliselt oleks wastaw kohtuasutus läbi arutanud, aresti alla. Aresti alla panemise põhjus, mis paragrahwi teises punktis ette nähtud, on õige lai ja neid põhjusi wõib kergesti leida, sest siin on ikkagi mõõduandew isiku subjektiivne waade. Ta wõib tunnistada raamatu kõlbluswastaseks, wõib ütelda, et siin on makswa riigikorra kukutamisele üles kutsutud ja raamat panakse aresti alla. (Siseminister K. Einbund: Aga kohus?) Kohus on niisugune asutus, et õige kaua laseb oodata, kunni ta otsustab. (Siseminister K. Einbund: Aga tähtaeg?) Ja, tähtaja jooksul otsustab kohus ainult seda, kas raamatut aresti alla jätta wõi mitte. Kui nüüd ühe raamatu peale on kaebatud, tuleb oletada, et seniks, kui asjaolud selgiwad, tema ikkagi aresti alla peab jääma ja niiwiisi wõiwad raamatud, mis on saadetud wäljamaalt, tolli peale wõi aresti alla jääda aastate wiisi. Nii nagu praegu meie kohtutes harilikult ette tuleb, et kohtuotsus aastate pärast tehakse.

Wanasti tõmmati tsensuuris trükimust sellele kohale peale, mis keelatud oli, pandi plakat peale, nüüd aga pannakse terve raamat seisma, nii et ikkagi siin on täieline eeltsensuur olemas.

Siseminister K. Einbund: Rkl. Johanson on täielises eksiarwamises. Tema tahaks küll wälja lugeda seda, mis eelnõus ei ole, kuid kaunis raske on seda siit wälja lugeda. Wõtame tolliasutused, siin ei panda trükitoodete mitte aresti alla, waid isik, kes Eesti wabariiki trükitoodete sisse toonud, on kohustatud enne saadetuste wastawast tolliasutusest wäljaandmist saatma siseministeeriumile tolli peal olewate trükitoodete kohta täielised andmed ja alles pärast selle kohustuse täitmist wõidakse neid tollilt kätte saada. Mina ei tea kas weel selgemat wormuleerimist, selgemat otsust wõiks olla kui see. Näituseks ei wõi ka trükikojast enne raamatut wälja lasta, kui sunnieksemplaar ära on saadetud ja kui see wormaliteet on täidetud, siis wõidakse alles seda teha. Meie läheme weel § 17 juurde ja siis muu-

dame selle, kui see mitte wastuwõetaw ei ole, aga praegusel korral ei ole see muud kui nendesamade kohustuste täitmine, mis sisemaal on trükikodade peal.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Jaakson: § 15 wastu waieldakse kahest seisukohast. Ühed leiawad, et ta ei ole sisuliselt wastuwõetaw, teised leiawad aga, et tema liig suured raskused paneb peale raamatukauplejatele. Sisuliselt tuuakse ette selle paragrahwi kohta, nagu seaks ta eeltsensuuri sisse. Kuid niipalju kui mina lugeda mõistan ja aru saan, ei ole siin midagi sellesarnast, waid siin kõneldakse ainult sellest, et kõigi nende trükitoodete üle, mis wäljamaalt sisse tuuakse, teada peab andma siseministerruumile. Eeltsensuuri all mõistetakse seda, kui ilma siseministri wõi tema ametniku loata ülepea mitte trükitooteid sisse tuua õigust ei oleks. Siin aga nõutakse ainult teadaandmist, ja sellel ei ole eeltsensuuriga midagi tege- mist. Aresti kohta käiw paragrahw tuleb arutusele hiljem ja sinna juurde jääb edaspidi võimalus igasuguseid parandusi teha. Siin on aga jutt ainult sellest, et siseministerruumile tuleb teada anda, missugused raamatud on sisse toodud. Mina lihtsalt ei saa aru, kes meie seast wõiks sellele wastu waielda, et meie sisemised riigiwõimud peawad teadma, mis meie riigis sünnib. Ainult need riigiasutused seisawad oma seisukoha kõrgusel, kes on õigesti informeeritud kõigist rahwa elusündmustest, ja ei wõi see ka teisiti ollagi. Riigiametnikud, kes seda mitte ei tea, mis riigis sünnib, kes pimedast peast ning sagedasti ka ülekohtusel wiisil eksliste arwamiste peale põhjenedes toimetawad, need talitawad nõnda, kuidas see riigi ja rahwa huwile ei wasta. Kõik wastuwaidlused on sellepärast koguni ekslikud ja põhjenedawad täiesti arusaamatuse peal. Teisest küljest, kas tõesti arutusealolew paragrahw paneb raamatukauplejatele sarnaseid raskusi peale, mida nad ei suuda täita? Kui need raskused tõesti nii suured oleksid, siis tuleks kahtlemata wastuwaidlustega päri olla. Kuid sarnaseid raskusi siin ei ole. Siin nõutakse ainult teadaandeid raamatute nimede ja eksemplaride arwu kohta ja kui raamatud leiduwad sellekohased andmed, siis ka weel trükkimise aasta ja koha kohta. Mina arwan, et iga raamatukaupleja ei wõi mitte juhuliselt raamatuid tellida,

waid temal peawad kõik need teated olema, sest ta on ise sellest wäga huwitatud, missugused raamatud temale saadetakse. Tema peab samuti teadma, mis ta tellinud ja mis ta saab, ta ei wõi oma äri- ülepea-kaela lasta kaupa saata, millest tema, wõib olla, kunagi lahti ei saa. Sellepärast raamatukauplejal, kui ta omale kaupa tellib, peawad kõik need teated olema. Kui raamatukaupleja saab saadetuse wäljamaalt, siis, nagu meie teame, saadetakse ühes kaubaga ka faktuur. Seal on kõik need teated täielikult ülewal. Kaupmehel ei tuleks siin muud teha, kui faktuurast ärakiri siseministrile saata, mis mingisugust raskust ei wõiks walmistada. Erasisikute kohta see paragrahw ei käi: nendelt teadaandeid ei nõuta selle paragrahwi korras, waid nõutakse teateid ainult nende trükitoodete kohta, mis laialilaotamiseks on määratud. Härra Ast awaldas arwamist, nagu käiks see paragrahw ka trükitoodete kohta, mis eraisik oma tarwituseks on sisse toonud. Nagu juba tähendasin, ei ole see mitte nõnda. Siin on wäga selgesti öeldud, et see on maksew ainult nende trükitoodete kohta, mis on sisse toodud laialilaotamiseks. Sellepärast leian mina, et see paragrahw tuleks wastu wõtta sel kujul, nagu ta üldise komisjoni poolt on ette pandud.

Juhataja K. Wirma: Mitme Riigikogu liikme poolt on ettepanek tehtud paragrahwi komisjoni tagasi anda. Riigikogu liikme Ast'i poolt aga on ettepanek, et ühes selle paragrahwiga ka järgmine § 16 komisjoni tagasi anda. Ei peaks see ettepanek wastu wõetama, siis tuleb hääletamisele: 1) Rkl. Nep'si järgmine parandus: 3 reas wälja jätta sõnad: „enne saadetuste wastawast tolliasutusest wäljaandmist“ ja wiimane lause: „tolliasutused wõiwad saadetused wälja anda ainult pärast selle kohustuse täitmist.“

2) Rkl. Johanson'i ettepanek sõnade: „ametasutustele“ järele panna „raamatukogudele“, ja „ametasutustele“ järele juurde lisada „omawalitsustele“.

Asun hääletamisele. Kõige pealt panen hääletamisele ettepaneku — § 15 anda komisjoni tagasi. (Hääletatakse. Loetakse hääl.) Ettepanek on saanud poolt 22 häält, wastu 17, — sellega wastu wõetud. Sellega jääwad teised ettepanekud ära.

Riigikogu liikme Ast'i poolt on täiendaw ettepanek ka § 16 komisjoni anda. (Hääletatakse.) Wähemus on wastu, sellega on § 16 otsustatud komisjoni tagasi anda. (Hüüded: Lõpetada!) On ettepanek tehtud

koosolekut lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on otsustatud koosolekut lõpetada. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 2.30 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **K. Wirma.**

Sekretäär **T. Kalbus.**

Abisekretäär **J. Bergman.**

